

Ваня Григорова

„Народът“ срещу социалните помощи

Или изкуството
да накараш
нуждаещите се
сами да поискат
още рестрикции
срещу себе си

КОЛЕКТИВ ЗА
ОБЩЕСТВЕНИ
ИНТЕРВЕНЦИИ

Тази публикация е възможна с подкрепата на Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe, със средства на Министерството на външните работи на Германия. Тази публикация или части от нея могат да бъдат използвани безплатно, стига коректно да бъде упомената оригиналната публикация.

Тази книга не е предназначена за търговски цели и нейната продажба и/или препродажба е забранена.

ROSA LUXEMBURG STIFTUNG

Ваня Григорова

„Народът“ срещу социалните помощи

Или изкуството
да накараш
нуждаещите се
сами да поускат
още рестрикции
срещу себе си

„Народът“ срещу социалните помощи

 Автор Ваня Григорова

Редактор и коректор Калин Първанов
Графично оформление Георги Шаров

ISBN 978-619-7219-16-6

Колектив за обществени интервенции, София, 2018

download: koibooks.novilevi.org, www.solidbul.eu

Признание Некомерсиално-Без производни 4.0 Международно
Attribution NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International

Това е нашият втори обзор по темата за правителствената политика към нуждаещите се от подкрепа български граждани. Първият, „Бедни срещу бедни“, беше публикуван през 2016 г. За целите на новия доклад проведохме онлайн анкета и получихме 244 отговора, с които илюстрираме общественото мнение в тази област. Основната част от заключенията от анкетата е представена в част 2.2 Обществени настроения, но препратки към нея има в останалите раздели на доклада.

Благодарим на всички, които се отзоваха!

До голяма степен настоящият текст може да бъде полезен и само в частите, които интересуват конкретния читател. Темата за социалното подпомагане често предизвиква ожесточени дебати в българското общество, без да бъде познана в дълбочина, затова се надяваме да подпомогнем по-аргументираното им протичане. Считаме, че е важно хора, чиито професионални задължения са свързани с вземането на отношение и дори на решения по въпроси като материални лишения, неравенства, обществено подпомагане, но самите те не са експерти в тези области (каквито са голяма част от занимаващите се с политика например), да имат възможност да се запознаят със състоянието и промените в социалното подпомагане.

Не на последно място следващият текст може да е полезен и за всички български граждани, тъй като освен че конспектира възможностите за социално подпомагане, прави и преглед на настоящите резултати. Защото всеки от нас трябва да е наясно какво именно не одобрява в системата, за да знае за какви промени да настоява.

Съдържание

I.	Орязване – лоши резултати – лош имидж	9
1.	Преустройство на социално-осигурителната система и в частност социалното подпомагане	9
2.	Обществени реакции	11
2.1	Политици говорят – виновни са малцинствата, инвалидите и безработните!	11
2.2	Обществени настроения	14
2.3	Хайлайф разочарования от социалната система	18
II.	Сива икономика, сива бедност	20
1.	Линия на бедност НСИ	20
2.	Официална линия на бедност – приходи и разходи на бедните домакинства	21
3.	Здравно осигуряване	23
4.	Други уязвими групи	23
5.	Оценки	24
III.	Водещи злоупотреби	27
1.	Инвалидни пенсии	27
2.	„Злоупотребяващи, защото са роми“	29
3.	Самотни, многодетни майки	31
4.	Семейство с укрити доходи	32
IV.	Обезщетения, не социални помощи!	33
	Майчинство	34
	Безработица	34
V.	Социални помощи – видове	35
1.	Месечни помощи	35
2.	Целева месечна помощ за отопление	43
3.	Еднократни помощи	44
VI.	Колко пари от нашия джоб се раздават като социални помощи?	46
	Заклучение	48
	Приложение	52

Обезщетението за безработица е мижаво и обикновено го получават не наистина безработни, а далавераджи.

...преференцирани детски за определен етнос

Детски надбавки се взимат за циганчета, чиито родители работят в чужбина и със сигурност са с доход над максималния за получаване на помощи. Все пак е безумно някой да си мисли, че тези надбавки са някаква голяма помощ за отглеждане на дете.

Детски надбавки трябва да получават всички деца.

Еднократната помощ при започване на първи клас на детето също трябва да се увеличи с поне 100%.

I. Орязване – лоши резултати – лош имидж

1. Преустройство на социално-осигурителната система и в частност социалното подпомагане

Цитираните по-горе отговори, които получихме в анкета за целите на настоящото изследване, са обединени от неудовлетворението от обществените системи като цяло. Основата на днешната социална и осигурителна система в България е поставена от Международния валутен фонд и Световната банка¹. Структурната реформа в тази област, наред с всички останали сфери, е част от условията страната да получи заеми и институционална подкрепа от двете международни организации. Основната цел на направените промени е да бъдат реуцирани средствата, които се отделят от гържавния бюджет за т.нар. safety-net programs (програми за сигурност), като те не трябва повече да са универсални, а да бъдат „диференцирани според нуждите“. Сред официално посочените цели е „намаляване на демотивацията за работа, която е резултат от системата за социална защита, чрез намаляване на осигуровките“. Последствията от някои от тези промени виждаме и днес:

- **Безработица.** Намаляване на вноската срещу безработица от 7% на 4,5%. Новост е споделянето ѝ между работник и работодател, за разлика отпреди, когато е била изцяло задължение на работодателя. Българското правителство приема и по-нататъшно намаление на вноската на 3%. В момента вече е 1%, което доведе до недофинансиране на фонд „Безработица“ и още по-затруднен достъп до обезщетения при настъпване на този осигурителен риск. Премахнати са плащанията за безработица за всички, които не плащат осигурителни вноски, като напускащите училище например.
- **Пенсии.** Въпреки че Световната банка посочва, че разходите за пенсии в България са едни от най-ниските в Европейския съюз, възрастта за пенсиониране се увеличава с тенденция за изравняване на възрастта на мъжете и жените. Променя се и категоризацията на труда с цел премахване на възможността за ранно пенсиониране.

1 „Проект за заем за реструктуриране на социалната защита“ на Световната банка 1998 г., напредъкът е проследен в документ от 2001 г. World Bank. 2001. Bulgaria - Social Protection Adjustment Loan Project (English). Washington, DC: World Bank. <http://documents.worldbank.org/curated/en/945951468006585538/Bulgaria-Social-Protection-Adjustment-Loan-Project>

- **Социални услуги.** Създаденият няколко години по-рано Национален осигурителен институт е принуден да разпродаде голяма част от базите за рехабилитация и балнеолечение, които към този момент управлява. Така „освобождава пазара“ от присъствието си и дава възможност да се създадат частни бази за рехабилитация, в голямата си част недостъпни за нуждаещите се.
- **Платен отпуск.** Намалява се за образование, майчинство и отглеждане на дете.
- **Базови помощи в натура.** Променена е структурата на „кошницата“, която се предоставя, като в нея вече се включват само основни храни.
- **Социално подпомагане.** Ограничаване на извънредните социални плащания от 7 на максимум 3 пъти годишно на домакинство; спрени са част от помощите за хора с увреждания, като някои от тях вече се предоставят в натура; замразени са детските надбавки.
- **Детски надбавки.** В няколко поредни договора с България Световната банка и МВФ настояват за профилиране на получателите на детски надбавки и прилагане на погодоходен критерий, т.е. отпускане само на тези, които имат месечен доход под определена граница. Проведено е национално проучване на обществените нагласи, което сочи, че българските граждани няма да приемат отмяна на универсалните детски надбавки. Тогава двете международни организации разработват модел за минимално увеличение на универсалните плащания за деца (за всички деца) и „профилиране“ на най-нуждаещите се. Преди реформите детските надбавки се изплащат като добавка към заплатите, без да е нужно лицето да доказва каквото и да било извън факта на съществуване на детето. В крайна сметка днес имаме детски надбавки само за деца от семейства, които имат официално приходи под определен размер, което води до огромно недоволство, увеличена бюрокрация и унижение за получателите. **Детските надбавки вече не са неоспоримо право, а социална помощ.**

Системата за подпомагане няма за задача да запази достойнството на хората. Обидени са тези, чиито молби за подпомагане са отхвърлени за 20 стотинки над максималния доход; другите, които получават няколко десетки лева месечно, за да преживяват, са охулвани от обществото, от социални работници, от неолиберални анализатори, от политици и др.; обществени организации като партии, социални партньори и дори неправителствени организации смятат темата за непристижна, поради което се дистанцират от нея. В резултат бедните не могат да разчитат на никого, а законовата уредба ги принуждава да събират цял наръч документи, с които да докажат,

че отговарят на редица изисквания за получаване на минимални помощи.

Политическа отговорност. Управляващата коалиция след 1997 г. ОДС приема всички условия, поставени от МВФ и Световната банка, макар в началото дори тя да се опитва да се противопостави на част от реформите в социалната система, поради непопулярните мерки за рестрикции в тази област. Промените, които засягат конкретно детските нагбавки, са въведени през април 2002 г. от правителството на НДСВ. От самото начало, освен доходен критерий, се налага и задължението за редовно посещаване на училище. Това не пречи на висши представители и на гвете партии в следващите години да настояват за още по-голямо ограничаване на достъпа с твърденията, че правото на детски нагбавки трябва да са обвърже с изпращане на децата в клас. Тази риторика внушава, че безотговорни родители получават пари, които разходват не по предназначение, макар това задължение **вече** да е условие за отпускане на помощи за деца.

2. Обществени реакции

2.1 Политици говорят – виновни са малцинствата, инвалидите и безработните!

След като социалната система беше минимизирана до крайност, предизборните кампании, социалните политики и програми са изпълнени с обещания не за увеличаване на подпомагането, а за прекратяване на „злоупотребите“. Когато говорят наложени фигури от традиционните партии, те обикновено използват главно завоалирани изрази. Домогвачи се до политическа кариера нови лица, кандидатурите от новите и от по-малките партии често са по-директни: виновни са циганите и мързеливците. Те са тези, които източват системата и не остават средства за нуждаещите се граждани. Най-възмутително е, когато тези изявления идват от хора, които са били дълги години управляващи в Министерството на труда и социалната политика (МТСП). Защото точно те са моделирали провежданата до момента политика, която критикуват.

И в последната предизборна кампания през 2017 г. едно от основните послания към избирателите бяха обещанията за „прекратяване на злоупотребите със социални помощи и паразитирането върху социалната система“². Конкретната реплика е на 2-жа Зорница Русинова, кандидат на партия ГЕРБ. А тя цитира партийната програма. Друго публично обещание на тази бивша министърка е да се бори с фалши-

2 <https://www.facebook.com/zornitsa.roussinova/posts/595187027343110:0>

вите ТЕЛК-ове³. Трябва да се отбележи, че тъкмо двете групи са посочени масово като злоупотребяващи в проведената от нас анкета. Тази партия спечели изборите, което е доказателство, че стратегията се ползва с одобрението на избирателите.

Другата група български граждани, нарочени за паразити, са безработните лица и по-точно трайно безработните. През август 2017 г. МТСП представи приоритетите, по които ще работи в следващия мандат. Ето някои от акцентите в тях:

- 1) Ще бъдат налагани санкции/ограничения/гонения срещу безработни и те ще бъдат лишавани от помощи;
- 2) Социалното министерство категорично ще пресече източването на социалната система от злоупотребяващи безработни;
- 3) Щом лицето няма здравословни и други проблеми и откаже работа, няма да получава помощи.

Представителят на ВМРО и настоящ народен представител Искрен Веселинов обяви в края на 2017 г., че вече идва края на социалния паразитизъм – спрени са социалните помощи на 10 000 души, защото са отказали работа⁴. Информацията е от зам. министърът на труда и социалната политика Султанка Петрова, също от ВМРО. И не е никаква новина.

Обещанието на Министерството на труда и социалната политика през август е манипулативно. И по настоящите правила социално слабо лице, което откаже да полага обществено полезен труд, се лишава от помощи. Резултатите, които гордо бяха оповестени като следствие от работата на новото правителство и конкретно от действията на представители на ВМРО, всъщност са характерни за системата и досега. В следващата таблица ще покажем данните на Агенцията за социално подпомагане за последните пет години.

Година	Брой лица, отказали да извършват ОПД* за първи път	Дял от получаващите гарантиран минимален доход	Брой лица, отказали да извършват ОПД за втори път
2013	9 682	19,4%	3 616
2014	12 413	23,7%	4 880
2015	10 912	20,9%	4 671
2016	11 032	26,1%	4 325
2017	8 730	26,1%	3 994

*ОПД означава обществено полезна дейност

3 <https://www.facebook.com/zornitsa.roussinova/photos/a.592618234266656.1073741828.592603600934786/599670983561381/?type=3&theater>

4 <https://www.dunavmost.com/Ruse/Video/105534-obedineni-patrioti-se-boryat-sas-sotsialniya-parazitizam>

Очевидно е, че броят на отказалите се в предходните години е дори по-висок. Защото базовите условия за отпускане на социални помощи са непроменени от години и сред тях е полагането на общополезен труд. Самоволното изключване от програмата е логично, тъй като да работиш 14 дни по 4 часа на ден за 40-60 лв. на месец е експлоатация в чист вид.

Косвено признание за това идва и от анализ на Агенцията за социално подпомагане за причините за устойчивия спад на подпомаганите лица и семейства, които са от социален, икономически и демографски характер. Водещите причини, според агенцията, са: миграционните процеси; нежелание за полагане на обществено полезна дейност; лица приели условията, но неполагали обществено полезна труд; липсата на регистрация в бюрата по труда; открити нови работни места и **ниският размер на помощите**. Първите посочени причини не са от днес и трудно могат да обяснят ежегоден спад от 20%. Последната звучи доста по-логично, тъй като размерът им не кореспондира по никакъв начин с необходимите минимални средства за живот, а получаването е свързано с полагане на несъразмерен по обем труд.

Помощи за безработни няма, има обезщетения за безработица, а това е осигурителен риск – тоест лицата са се осигурявали, за да получават компенсация, когато останат без работа. Безработните не могат да злоупотребяват, тъй като имат право да получават нормално обезщетение веднъж на 3 години. В момента регистрираните в бюрата по труда хора имат право да отказват работа, която е с лоши условия на труд, не е по тяхната специалност или предлаганото заплащане е ниско. Но то винаги е много по-високо от социалната помощ, която могат да получат, ако са бедни – 65 лева (към онзи момент, сега са 75 лв.) са незначителни дори в сравнение с минималната работна заплата. Вероятно тъкмо поради това МТСП не отговори на зададени официално въпроси какви точно промени смята да въведе в „помощите за безработни“. Обществото обаче за пореден път беше манипулирано от управляващите. Още една група нуждаещи се беше стигматизирана.

Да проследим процеса:

Социалната, осигурителната и здравната системи са „реформирани“ (1997-2002 г.). → Детските надбавки вече не са право, а социална помощ; майчинството е орязано; здравната система е неефективна, недостъпна и до голяма степен платена. → Публичното неудовлетворение е масово. → Виновни са циганите, инвалидите и безработните. → Десни и националисти печелят избори, за да се борят с тези три групи „паразити“ и да орязват още повече публичните системи.

Точка.

Никои в този затворен кръг не предлага и не провежда политика на разширяване на спасителните мрежи – стъпка, която би намалила недоволството от социалната политика. Напротив, работи се тъкмо в обратната посока, за да се засили колелото на разграждането на социалната гържава и изключването от обществото. Докато центробежната сила не изхвърли и последния човек.

2.2 Обществени настроения

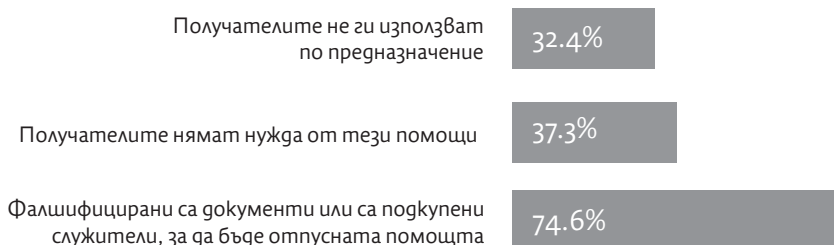
Всеобщото недоволство от социалната система е видимо, но е толкова наситено и интензивно, че трудно могат да се изведат конкретни заключения за осъзнатите като слаби места в системата. Проведохме кратка онлайн анкета, въз основа на която да се опитаме да разберем по-детайлно от какво точно е породено възмущението на българските граждани.

Допитването беше разпространено основно чрез социалната мрежа Фейсбук, без скринираща секция, не е търсена и представителност на профилите. Поради чувствителността на темата обаче отговорите видимо са искрени и отразяват реалните разбирания на респондентите. Получихме 244 отговора. В 29% от тях хората твърдят, че познават добре или много добре социалната система, 48% признават, че не са запознати. Прегледът на последвалите отговори показва всъщност, че липсата на информация е не само по отношение на социалните помощи, но и на осигурителната система като цяло. Например 15,6% от всички смятат, че безработните получават социални помощи, като в последващото описание, което са помолени да направят, се вижда, че повечето от тях всъщност визират обезщетения за безработица. Една пета от отговорилите по този начин дори твърдят, че познават системата отлично.

Макар да има няколко отговора от хора, които очевидно припознават либертарианската идеология, че социална система въобще не трябва да има и данъците са вредни, голямата част от негативните коментари са вследствие от усещането за социална несправедливост:

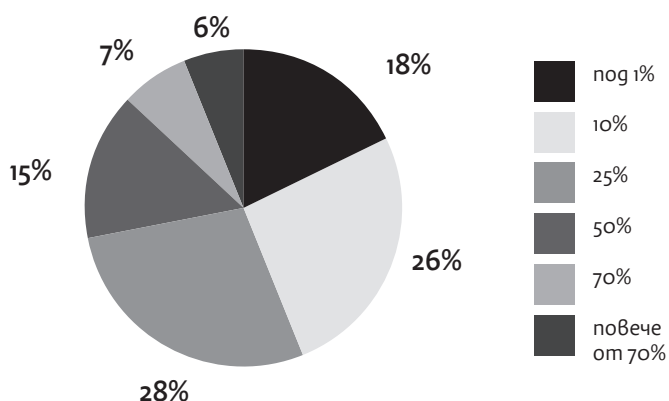
- Респондентът или негови близки са кандидатствали за социално подпомагане, но такова не им е било отпуснато. Такива са 35% от отговорилите, които са правили опити да получат социални помощи;
- Родители на деца под 18 години не получават детски надбавки поради надвишен, понякога със стотинки, максимално годишен доход на член от семейството – 58% от представителите на семейства с непълнолетни;
- Огромна част от отговорилите смятат, че има хора, които получават социални помощи, а всъщност нямат нужда от тях – 75,4%. В какво се състоят нередностите, според респондентите, се вижда от следващия въпрос.

Как се злоупотребява

- 28% смятат, че неправомерно получаващите социални помощи са повече от половината от всички подпомагани.

Според вас, колко хора получават социални помощи, а не би трябвало?

Проверихме дали има връзка между усещането за злоупотребите и опита на интервюираните. Оказва се, че най-висок е дялът на хората, които смятат, че получателите нямат нужда от тези помощи и/или не ги използват по предназначение, когато **лицето е получило отказ** за подпомагане през последните две години. Следват гражданите, на които не им се е налагало да кандидатстват за социална помощ. И на последно място са тези, които са получили подкрепа. Рестриктивните условия за достъп до подпомагане подхранват недоволството и водят до формиране на усещане за масови злоупотреби.

Получателите на социални помощи нямат нужда от тях и/или не ги разходват по предназначение

Наг 1/3 от лицата от третата група, които са получили социални помощи, смятат, че има хора, които нямат нужда от подпомагане или не използват средствата по предназначение. На свой ред първите две групи респонденти са на мнение, че голяма част от третата група не трябва да получава подпомагане от гържавата по същите причини.

Свидетелства за конкретни злоупотреби

Две трети от всички интервюирани заявяват, че познават или са чували за конкретни случаи на неправомерно получени социални помощи. 25% от тях не дават никакъв отговор на въпроса за точното нарушение. Отговорите на 40,6% са безадресни обвинения към цели групи хора, които преповтарят масови стереотипи, съобщавани от медици, и изказвания на публични лица, които или не познават материята, или преследват политически дивиденди. Често тези обвинения по същество са противоречиви. Няколко примера:

четох за хора, които имат фирми и въпреки това са кандидатствали за помощи

Подправянето на ТЕЛК е изключително честа практика.

Малцинства, които получават социални помощи, а всъщност работят без трудов договор.

Предимно хора от ромски произход. Няма желание да работят.

Само 34,4% от анкетираните дават някакво по-точно описание на злоупотребата, която имат предвид. В следващата таблица могат да се проследят обобщените отговори на респондентите. Водещите твърдения за нередности са при инвалидните пенсии – 37% от общия брой. На второ място са „ромите“, които са посочени в 31% от случаите, като делът намалява наполовина, когато трябва да се посочат свидетелства от първо лице. В стереотипния нарушител „роми“ превес имат примерите с фалшиви ТЕЛК решения, следва работата без договор и социалните помощи, свързани с деца. При обобщението в таблицата по-големи групи – „злоупотребяващи с ТЕЛК и „злоупотребяващи, защото са роми“ са разделени, тъй като анкетираните сочат различни нередности. Когато посоченият от респондентите пример ясно показва, че няма етнически нюанс, отговорът е класифициран като „ТЕЛК“. А когато става въпрос за фалшиви пенсии на роми конкретно, отговорът е в група „цигани“. Пример:

В малките общини масово общинските служители са с някаква степен на инвалидност, без реално да имат такава. Така хем доходите им се увеличават, хем не могат да бъдат уволнени или

пенсионирани принудително. – [може служителите да са роми, може и да не са, но за респондентът етносът тук явно няма значение, след като не го уточнява изрично].

Семейство роми, детето, майката и бабата се водеха с астма.

Видове злоупотреби според отговорите на респондентите	ТЕЛК	„цигани“	укрити доходи	„мързел“	самотни майки	фалшиви документи	групи
Без пример	23%	45%	6%	6%	3%	5%	12%
С пример	53%	15%	20%	4%	2%	0%	7%
Общо	37%	31%	13%	5%	3%	3%	10%

За някои хора, получателите на социални помощи по етнос имат особен „законоустановен статут“, поради което в някои случаи просто отговарят „Случаите са във всички ромски семейства“, без яснота какво именно нарушение е направено. Очевидно в тези примери е достатъчно за лицето да регистрира злоупотреба само поради факта, че получилите социална помощ са роми.

Изводи:

- Част от българските граждани (79% от които с висше образование, останалите със средно), които се включиха в анкетата, **не правят разлика между социални помощи и осигурителни плащания**, каквито са обезщетенията за безработица и за отглеждане на малко дете.
- **Недоволството от социалната система като цяло е много високо.** Значителна част от възмущението е породено от рестриктивните изисквания за достъп до социално подпомагане, поради което семейства не получават такова, дори когато надвишават максималния праг на доходите със стотинки. Негодувание предизвиква работата на системата и в онези, които не са кандидатствали, но са виждали или чували за несправедливи откази за отпускане на помощи.
- В резултат е **силно изразено усещането за несправедливост.** Така се формира мнението на немалка част от респондентите, че нередностите са в огромни размери – над 28% от запитаните смятат, че повече от половината получатели на социални помощи злоупотребяват.
- Неправомерно отпуснатото и получено социално подпомагане, според получените отговори, е на първо място в издаването на **експертни решения на ТЕЛК**, а на второ място е мнението „злоупотребяват, защото са **роми**“, понякога без респондентът да вижда необходимост да посочи каквато и да

било конкретика. Трябва да се отбележи, че и в двете групи има примери, които внушават доверие към споделеното, анкетираният показва, че наистина знае за какво говори. Но не са рядкост и свидетелствата, които очевидно няма как да са истина при настоящата законодателна уредба.

2.3 Хайлайф разочарования от социалната система

В предишния доклад по темата, „Бедни срещу бедни“, издаден през 2016 г., описахме най-яркия пример за масова манипулация към момента, на която множество медии повярваха безусловно. Представящият се за „академик“ и анонсиран в редица публикации като „експерт“ Петър Иванов, близък до националистически партии и говорител на неправителствените организации „Център за демографска политика“ и БАНИ, твърдеше, че „16-годишна циганка с три деца получава 1 100 лв. месечно от социалните служби“. Макар да позагълхна, днес тезата продължава да се ретранслира и препечатва от маргинални сайтове. А много хора все още ѝ вярват, тъкмо защото е публикувана в малки медии, които според тях са неподвластни на мейнстрийма, тоест са истински.

Към сегашния момент няма нова толкова разпространена заблуда, но в последните месеци се появи пример за хаотично недовлетворение, което получи широка популярност. Овдовяла майка на три деца написа гневен пост във Фейсбук, илюстриран със собствената ѝ снимка (правописът е автентичен):

СЕГА РАЗБРАХ

ВСЕКИ КЛОШАР, РОМ И ЕМИГРАНТ ,КОЙТО НЕ РАБОТИ, ИМА ПОВЕЧЕ ПРАВА ОТ МОИТЕ ТРИ БЪЛГАРСКИ ДЕЦА !!!!!

ДЪРЖАВАТА МИ КАЗВА: БЪДИ БОКЛУК, ЗАЩОТО АКО СИ ЧОВЕК...ОТДАВНА ЩЕ СИ ИЗБЯГАЛА ОТ ТУК!!!!!!!!!!!!

Пращам писмо, ако до Коледа не получа 100 000 лайкове, завинаги приключвам с Фейсбук и държава НЯМА! СПОДЕЛЯЙ... ДА ВИДИМ СИЛА ИМА ЛИ?⁵

Недовлетворението на Златина Хаджипанайотова, понастоящем Петрова, с артистичен псевдоним Goldy Sofia, е породено от тежката борба с рака на нейния съпруг, за съжаление завършила с летален изход. Госпожата описва проблемите, които е срещнала по време на лечението и трудностите, породени от липсата на адекватни и достъпни възможности за здравни и палиативни грижи в България за болни в терминален стадий. Конкретният повод за възмущението обаче не е здравната система, а фактът, че на децата ѝ не е отпусната наследствена пенсия.

5 https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1947555108794837&id=100006211004903

Нормативно определените варианти тук са два: наследствена пенсия, ако починалият родител има поне 5 години осигурителен стаж и е правил осигурителни вноски, или персонална пенсия за бедни семейства, което има характер на социална помощ. Починалият родител не е имал необходимия осигурителен стаж, макар да е бил на възраст 42 години, а персонална, т.е. социална, пенсия не може да бъде отпусната, тъй като семейството е заможно. Въпреки завидния икономически статус, **семейството получава детски надбавки – по 135 лв. месечно**, тъй като законодателят поне в тези случаи е решил, че няма да прилага подоходен критерий.

Тъй като майката е бивша телевизионна водеща и има достатъчно познати обществени личности, нейното възмущение от това, че не получава втора отстъпка от всеобщите правила за социални помощи, получи широка популярност. Омбудсманът на Република България 2-жа Мая Манолова веднага се присъедини към исканията и обеща подкрепа. Едно от новите хрумвания на 2-жа Петрова е да се отпускат детски надбавки само за работещи родители! Целта е да се изолират групите, набедени и от нея за „боклуци“.

Детски надбавки само за работещите родители отново е изключваща формулировка, която надминава дори най-смелите идеи за орязващи реформи на Световната банка. През годините след промяната в изплащането на този вид подкрепа за деца бяха проведени редица инициативи за връщане на предишния вариант на детските надбавки – за всички деца, без никакви тестове и бюрокрация. Но винаги най-голяма чуваемост имат предложенията, които изключват най-уязвимите – хората с по-ниско образование или, както в случая, безработните. И винаги стремежът при тези вариации е нагаждане спрямо собствения профил: ако не можеш да пишеш грамотно, се опитваш да се отграничиш от „низшите“ според трудовия си статус в момента; ако имаш по-висок образователен ценз, предложението е за изключване на слабообразованите. Като че ли и в момента ограниченията не са твърде много.

Този случай е много добра илюстрация и на неспособността на голяма част от българските граждани да различат социалната и осигурителната система, а тук са смесени и дефектите на здравната политика. И ако човек, който твърди, че има две висши образования, се ориентира трудно, то за много от лицата с по-ниско образование вероятно ще бъде невъзможно. Основната причина за това е в нежеланието на управляващите да проведат масово ограмотяване за смисъла и целите на съществуване на публичните системи. Но при всички положения в самото начало инициаторите на подобни кампании се стремят да покажат, че са пренебрегнати от държавните институции, за сметка на маргиналните групи граждани. Това, което имаме налице, е **„потиснат“ от клошари елит на нацията или поне достатъчно представители на високата средна класа, които се чувстват така.**

II. Сива икономика, сива бедност

1. Линия на бедност НСИ

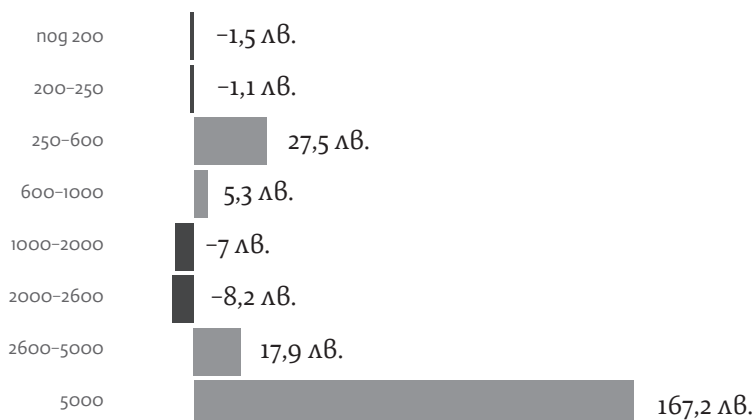
Националният статистически институт измерва линията на бедност като 60% от медианния доход. Има значителна разлика между среден и медианен доход, като във втория случай е по-нисък, но по-точно отразява типичното за страната възнаграждение. При големи неравенства дистанцията между двата показателя се увеличава. За 2017 г. така определяната линия на бедност е 351,10 лв. Критиците на този показател сочат факта, че колкото повече се увеличават доходите, толкова повече хора остават под линията на бедност, т.е. **проблемът е преекспониран и е резултат от общото повишаване на благосъстоянието**. Това щеше да е вярно, ако увеличението се разпределяше поравно между всички граждани.

Пример: Ако наблюдаваме девет хипотетични лица и погредим техните доходи възходящо – от най-ниския към най-високия, доходът на петото поред лице е медианният доход за групата. В случая през първата година той съвпада със средния доход. През втората година общото благосъстояние се увеличава, увеличава се и средният доход, но доходите на бедните групи намаляват.

	1-ви	2-ри	3-ти	4-ти	5-ти	6-ти	7-ми	8-ми	9-ти	общо благосъстояние	среден доход
година X	40 лв.	89 лв.	112 лв.	150 лв.	351 лв.	388 лв.	471 лв.	558 лв.	1000 лв.	3159 лв.	351 лв.
следваща година	38 лв.	83 лв.	110 лв.	148 лв.	342 лв.	410 лв.	510 лв.	570 лв.	1200 лв.	3411 лв.	379 лв.

Този пример не е толкова хипотетичен, като се имат предвид официално изнесените от министъра на финансите през април 2018 г. данни за платените данъци върху доходите.

Промяна на средните доходи по групи (2012 – 2016)

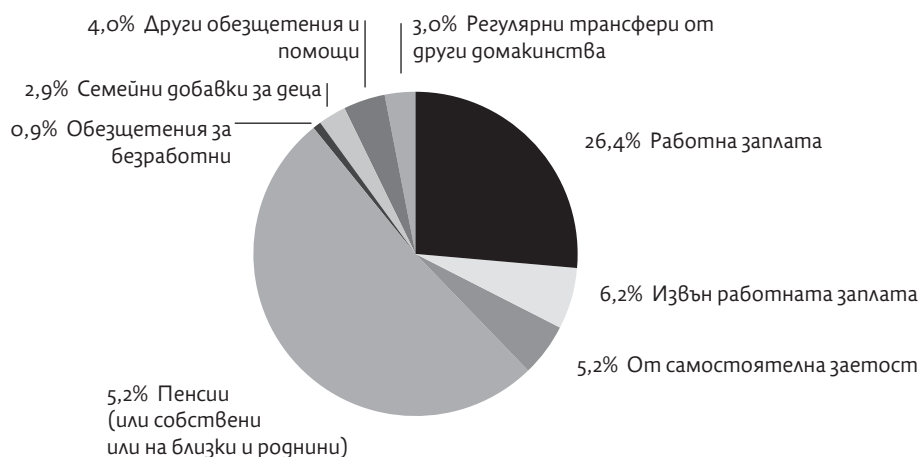

2. Официална линия на бедност – приходи и разходи на бедните домакинства

Националната официална линия на бедност се определя с постановление на Министерския съвет и се формира по различен начин. При нея освен медианния доход се вземат предвид калориите, които трябва да получава един човек, за да оцелява, както и съотношението на разходите за хранителни и нехранителни стоки. Калориите трябва да бъдат минимум 2700 на еквивалентна единица⁶ и те се постигат при всички предложени варианти на линията, но половината от тях се набавят с потребление на хляб, олио и маргарин.

През 2017 г. официалната линия на бедност беше 314 лв. По-любопитно е обаче какво си позволява да консумира бедният българин с тези средства и какви са източниците на неговите доходи.

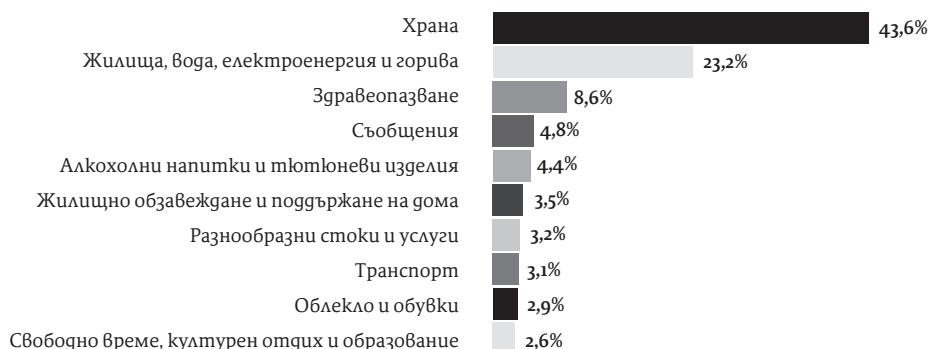
Източници на приходи на бедни с доходи под 65% от медианния доход в страната

Данните са от проучвания на НСИ и се използват за целите на калкулацията на линията на бедност (отнасят се за 2016 г., но се ползват за определяне на линията на бедност за 2018 г.). От тях е видно, че основният приход на живеещите в бедност са пенсиите (било за възраст, за стаж, за инвалидност или групи). Не защото са големи, а защото останалите доходи са ниски и спорадични. Общият дял на семейните добавки и други помощи, вкл. обезщетения, представляват едва 7% от общия доход. При най-нискодоходните групи, за които разполагаме с данни, **делът на приходите от помощи стига до 8,8% или средно 326 лв. на година за домакинство (27 лв. на месец).**

6 За определяне на еквивалентните единици в едно домакинство се използва скала на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. На всеки член от семейството се присъждат различни тегла: първият възрастен на 14 и повече години получава тегло единица, вторият възрастен на 14 и повече години получава тегло 0,5 и всяко дете под 14 години получава тегло 0,3. Теглата се присъждат на всеки член от домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Т.е. едно четиричленно семейство с две деца под 14 години ще има тегло 2,1, не 4.

Потребителски разходи на домакинствата с 65% от медианния доход

Над 75% от всички разходи на тази група домакинства отиват за храна, обслужване на жилището и за лечение. Тъй като масовите обвинения към бедните гласят, че те ползват социалните помощи за алкохол и цигари, отбелязваме, че този разход е едва 4,4% от общите потребителски разходи. При първия децил (най-бедните 10%) дялът на средствата за алкохол и цигари е 5,6% (22 лв. на месец на домакинство).

5,6% или 22 лв. от месечните разходи на най-бедните се изразходват за спиртни напитки и цигари. Най-високодоходните домакинства харчат 5,7% или 75 лв. от разходите за алкохол и тютюневи изделия.

Ако търсим отговор на въпроса за какво харчат бедните помощите – 27 лв. на месец на домакинство, то с еднаква сила можем да твърдим както, че те се изразходват за алкохол и цигари, така и за културен отгих, образование и жилищно обзавеждане. Но вероятно ще бъдем много по-коректни, ако кажем, че се използват за храна и сметки, тъй като дялът на тези разходи е най-висок.

Всъщност никоя от двете линии на бедност няма реално приложение в социалната ни система. Единственият нормативен измерител е гарантираният минимален доход (повече в глава „Социални помощи“). Неговият размер през 2018 г. е 75 лв. с увеличението от десет лева за последната година. За оценка на действието на ГМД ще цитираме Европейската комисия, която в годишния доклад за България⁷ коментира: „Той все още е сред най-недостатъчните в ЕС и значително под прага на риска от изпадане в бедност (158 EUR през 2015 г.).“

7 Доклад за България за 2018 г. на ЕК <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-bulgaria-bg.pdf>

3. Здравно осигуряване

В миналия доклад посочихме, че към ноември 2013 г. 460 хиляди български граждани са неосигурени здравно, поради това че са трайно безработни, лица с ниски или никакви доходи⁸. През май 2018 г. министърът на финансите отговори на зададен парламентарен въпрос по темата, от който се вижда, че към декември предходната година 719 хиляди лица нямат достъп до здравната система:

- 233 хиляди регистрирани в бюрата по труда безработни;
- 10 хиляди бежанци с българско гражданство;
- 6 хиляди завършващи средното си образование, за периода преди да започнат работа или да продължат образованието си в университет;
- 79 хиляди лица, които следва сами да внесат дължимите осигуровки, но не са го направили;
- 393 хиляди други групи граждани, неясно какви.

Ако изключим лицата, които не са внесли здравни осигуровки, а са имали доходи и завършващите средно образование, които вероятно ще изчистят дължимото за тези няколко месеца, остават **634 хиляди граждани без достъп до здравната система**, които няма откъде да вземат средства, за да се включат в общественото здравеопазване.

От проучването на НСИ можем да проследим колко тежи на семейния бюджет липсата на здравна грижа. Най-нискодоходните групи плащат най-много за лечение, като във втори и трети децил разходите са двойно по-големи от тези на семействата с най-високи доходи.

Дял на разходите за здравеопазване от всички разходи на домакинствата

1-ва децилна група	2-ра децилна група	3-та децилна група	4-та децилна група	5-та децилна група	6-та децилна група	7-ма децилна група	8-ма децилна група	9-та децилна група	10-та децилна група
7,3%	9,1%	9,5%	8,0%	8,4%	7,7%	6,2%	5,8%	5,6%	4,6%

4. Други уязвими групи

Ще посочим, без да се спираме детайлно на всяка група и измерител, няколко показателя, които описват нивата на бедност в България. Част от тях са общоизвестни и периодично се коментират в ме-

⁸ Отговор на министъра на финансите на зададен въпрос в рамките на парламентарния контрол <http://kzg.parliament.bg/pub/ПК/144583%Do%BE%D1%82%Do%B3%Do%BE%Do%B2%Do%BE%D1%80%20%20454-06-35.docx>

дуите, тъй като се оповестяват от Евростат, други могат да бъдат открити в публикувани доклади на българските институции.

- **Работещи бедни** – 10% от заетите на възраст 18-64 г. са бедни⁹. По-застрашени от този риск са мъжете и заетите на временни договори или на непълно работно време. Но каквито и доходи да получават, работещите със сигурност не могат да бъдат одобрени за социално подпомагане, тъй като критериите за доход са силно рестриктивни.
- **Безработни** – според последните публикувани данни, 144 301 са регистрираните безработни без право на обезщетение (наг 63% от всички безработни); почти 55% от лицата с право на обезщетение получават такова в размери по-ниски от 300 лв. месечно (това са минимум 45 352 български граждани, които са се осигурявали за този риск, докато са работили, но въпреки това спасителните мрежи не им помагат да избегнат бедността¹⁰). Теоретично част от тях биха могли да кандидатстват само за помощ за отопление, ако не успеят да си намерят работа бързо и ако няма друг работещ в тяхното семейство.
- **Пенсионери** – общият им брой през 2017 г. е 2 171 457 души. Почти 1,4 млн. от тях получават пенсия до 300 лв. на месец. **Броят на бедните пенсионери се е увеличил поне със 100 хиляди допълнително в сравнение с преди две години.**
- **Хора с увреждания** – общият брой на хората с увреждания, които получават инвалидни пенсии през 2017 г., е 515 395¹¹, огромната част от тях получават пенсии в размер до 300 лв. – 88,8% от всички.

5. Оценки

Социалната система е така формирана законодателно, че изобщо не „вижда“ огромна част от нуждаещите се български граждани. Тя подхвърля подаяния на крайно бедните, каквито са хората с почти нулев доход. Нерегистрираните безработни не съществуват за спасителните ни мрежи. Най-вероятно това са тези **393 хиляди здравно неоси-**

9 Относителен дял на работещи бедни, данни от 2017 г. НСИ, <http://www.nsi.bg/bg/content/8258/индикатори-за-бедност-и-социално-включване-общо-за-страната>

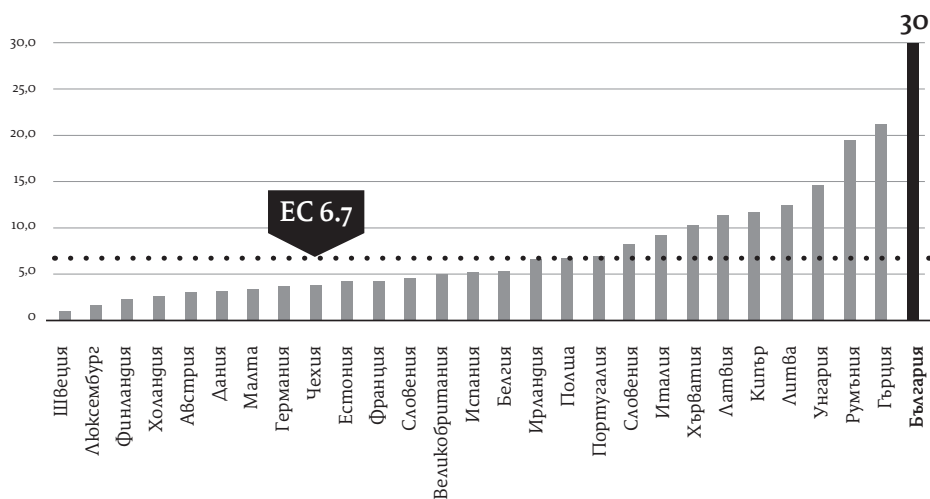
10 Статистически бюлетин за регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение през месец ноември 2017 г., НОИ, http://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/bezrabotica/unempl_11_2017.pdf

11 Електронна услуга „Генериране на динамични справки върху статистически данни“ на НОИ, <https://appreports.nssi.bg/elserviceStatData/>

гурени лица, за които нито НАП, нито Министерството на здравеопазването знаят причината да изпаднат от системата. А от осигурителните публични фондове обезщетения в нормален за живот размер получават нищожна част от регистрираните безработни (едва 9,7% от безработните са получавали поне 900 лв.). **189 653 лица са официално безработни и бедни.**

Работещите бедни категорично са извън ползрението на социалните закони – това са **315 000 души**. Европейската комисия отбелязва това в годишния доклад за България за 2018 г. по следния начин: „Достъпът до социална закрила е предизвикателство за най-уязвимите работници.“ А максимумът, който могат да получат като подкрепа част от бедните пенсионери от Агенцията за социално подпомагане, е целевата помощ за отопление – **1,4 млн. души**. И да се надяват местният общински съвет да е имал желанието да отдели средства или да е потърсил „спонсорство, дарения, благотворителност“¹² за финансиране на домашен патронаж.

Официалните данни на Националния статистически институт сочат, че нивата на тежки материални лишения в страната се наблюдават при 30% от населението през 2017 г. През последните години този показател намалява, но все още България е на първо място в Европейския съюз.

Източник: Евростат¹³

В годишните си отчети Агенцията за социално подпомагане посочва броя на получателите на отделни видове социални помощи, но не и общия брой на подпомаганите. Поради това не е възможна точна оценка колко от живеещите в тежки материални лишения български граждани не са получили никаква подкрепа. Но най-всеобхватната помощ за възрастни е целевата помощ за отопление, през 2017 г. тя е

12 Чл. 12 на Правилника за социално обслужване на лица и семейства

13 Тежки материални лишения по възраст и пол, Евростат, http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/ILC_MDDD11

била отпусната на 204 635 лица и семейства. При общ размер на групата на бедните български граждани от 2 136 000 души, според данните на НСИ, средства за ежедневни жизненоважни стоки и услуги са получили едва 33 422 кандидати или само 1,6% от всички нуждаещи се. **Сивата бедност в България е в огромни размери и галеч наминава дела на сивата икономика, но не се радва на особен интерес от страна на българските управляващи.**

Годишният доклад на Европейската комисия за България през 2018 г. публикува и оценки за страната по няколко показателя, залегнали в Стълба на социалните права на ЕС. От 12 индикатора състоянието на страната е критично по 5. Сред тях са: неравенство, риск от бедност и социално изключване и въздействие на социалните трансфери (различни от пенсии) за намаляване на бедността. С две думи ЕК каза: **„Бедни сте и не правите нищо, за да промените ситуацията.“** Но в Националната програма за реформи на България тези констатации придобиха малко по-различен нюанс.

Европейската комисия: „Неравенството на възможностите – в образованието, здравеопазването и жилищното настаняване, е сред най-високите в ЕС, поради което успехът в живота зависи до голяма степен от постиженията на родителите.“

Министерството на финансите¹⁴: „Ромите все още са изправени пред проблеми, свързани със заетостта, образованието, жилищното настаняване и здравните услуги.“

Акцентът за бедността и положението на ромите присъства и в европейския документ, но подмяната в смисъла от страна на българската институция е очевидна. Не защото Министерството на финансите смята да предприеме някакви мерки за реално включване на ромското население, а за да бъде внушено, че бедност има само при това малцинство, така че не е нужно да се полагат особени управленски усилия в публичните сектори.

На бедността усърдно се придава етнически облик, за да не се приема тя като проблем на мнозинството. Така недоволството остава неизказано, аргументите трудно различими (хем сме бедни, хем сами настояваме за още повече ограничения), а обединението на гражданите за ясни и категорични искания за промяна на социалната система – невъзможно. Пътят за още по-сериозни оръзвания е свободен, а той очевидно е предпочитан от българските правителства, въпреки че води до все по-широка и дълбока маргинализация на населението, включително на това с български етнически произход.

14 Актуализация за 2018 г. на Националната програма за реформи на Република България в изпълнение на Стратегия „Европа 2020“, http://www.minfin.bg/upload/37081/NRP_2018_Bulgaria.pdf

III. Водещи злоупотреби

1. Инвалидни пенсии

Както вече беше споменато в частта за обществените настроения, проведената анкета сочи, че хората смятат, че масовите злоупотреби със социални помощи се извършват от фалшиви инвалиди, които паразитират върху социалната система. Инвалидните пенсии са няколко вида:

- Социалната инвалидна пенсия не е обвързана с трудов стаж, могат да я получат хора с увреждания над 71%. През 2018 г. тя е в размер на 133,08 лв. или 145,18 лв. в зависимост от степента на увреждане. За последната отчетна година 50 428 лица са получавали такава пенсия. Тук са и гражданите с увреждания по рождение или такива получени в детска възраст, поради което няма как да имат трудов стаж. Социалната инвалидна пенсия не може да се получава заедно с друга пенсия.
- Пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – тя не само е свързана с полагане на труд, но е и следствие от това. 8 037 човека са я получавали през 2017 г., за 86% от тях пенсията е максимум 300 лв.
- Пенсии за инвалидност поради общо заболяване – това е най-голямата група, която всъщност е основна тема на дебатите за фалшивите инвалиди. 457 хиляди български граждани са я получавали през последния отчетен период. Инвалидните пенсии на 87,6% от хората с увреждания тук са в размер равен или по-малък от 300 лв.

Тук ще се съсредоточим основно върху масовата инвалидна пенсия, получателите на която са малко пог половин милион. 178 хиляди лица получават инвалидна пенсия до 200 лв. На още 222 хиляди е отпусната инвалидна пенсия между 200 и 300 лв. месечно. Достатъчни ли са тези средства за човек с увреждане може да видим от един от отговорите в проведената от нас анкета:

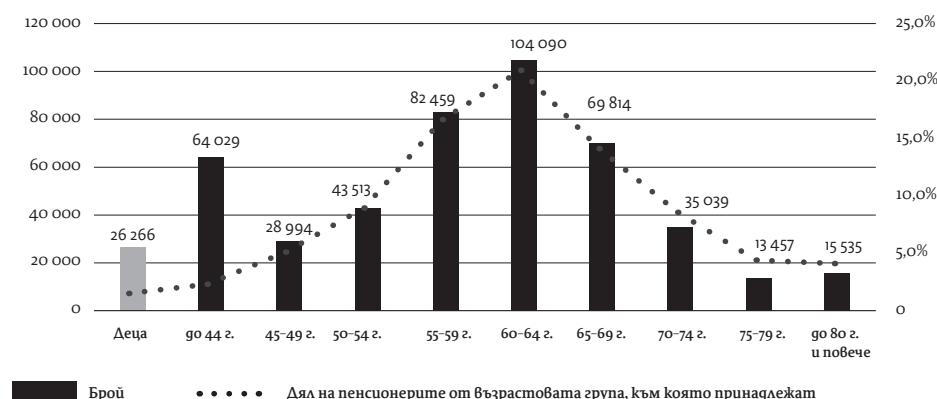
Майка ми е със 100% инвалидност и болест на Алцхаймер, пенсията ѝ е 357,75 лв., от които: социална пенсия за инвалидност по чл.90а КСО – 33 лв., пенсия за инвалидност поради общо заболяване по чл. 74 КСО – 92,25, добавка за чужда помощ – 82,50 лв. Отпуснати ѝ са добавки за транспортни услуги (9,75 лв.), телеком. услуги (13 лв.) и диетично хранене и лекарства (9,75 лв.). Като се има предвид обаче, че лекарствата ѝ струват месечно 63 лв. (едното от тях е с протокол и би трябвало да е безплатно, но НЗОК плаща само 5,78 лв., а останалите 18,74 лв. плаща

пациентът), а храната от социалния патронаж е между 70 и 80 лв. на месец, тези добавки са смешни. Добавката пък за чужда помощ е гавра, като се има предвид, че болният от Алцхаймер се нуждае от постоянни грижи и наблюдение.

Може ли броят на хората с ТЕЛК да бъде показателство за масови злоупотреби в системата? Не. Доказателство е само за последователната кампания, която водят поредица правителства срещу най-уязвимата част на обществото. **Министри на социалната политика, на финансите, кандидати за политическа слава и премиери години наред манипулират обществото с твърдения, че хората с увреждания в България са 1 милион, докато те са с 50% по-малко.** Всъщност общият дял на гражданите с трайна инвалидизация у нас като дял от цялото население (7,3%) е наполовина по-нисък от световния дял на хората с увреждания (15%)¹⁵.

Отговор на въпроса „Какъв е дялът на хората в трудоспособна възраст, които получават инвалидни пенсии?“ ни дава следващата графика. Добавихме и децата с увреждания, за да се сравни техният брой с останалите, макар че те не получават пенсия, а подпомагане по Закона за семейните помощи за деца.

Брой и дял на инвалидните пенсии поради общо заболяване по възраст

Данните са от електронната справка на НОИ

Преобладаващият брой инвалидизации са в групите между 55 и 69 години, те са на първите три места по размер – 56% от всички. Едва на четвърто място са хората с увреждания до 44 г., но тук са обхванати всички български граждани от навършване на пълнолетие, т.е. възрастовата група е много по-широка. А децата с увреждания, за които общественото мнение се колебае от искрено съчувствие (когато ги приема за българчета) до крайно презрение (когато има съмнение, че са от ромски произход), са най-малката група, ако изключим гражданите над 75 години. 26 хиляди деца (2% от всички не-

15 Световен доклад за хората с увреждания на СЗО, http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/en/

пълнолетни български граждани¹⁶) имат „привилегията“ да са с увреждания.

Трябва да направим важно уточнение във връзка с инвалидните пенсии: тричленни лекарски комисии в НОИ преглеждат всички ТЕЛК решения с над 50% инвалидизация и при съмнение за нередности, обжалват решенията пред Националната експертна лекарска комисия (НЕЛК). По официални данни на НОИ¹⁷, за периода 2010-2016 г. са издадени общо 1 027 421 решения на ТЕЛК. Тричленните комисии, които осъществяват контрола, са оспорили 19 179 решения. След обжалване в 14% от решенията случаите са останали без пенсия, тъй като инвалидността им е била намалена под 50%. В други 14% от разглежданите решения на ТЕЛК процентът е бил намален под 71%, но хората продължават да получават инвалидна пенсия за увреждания 50-70%. 20 души са обявени за работоспособни, но на 24 други лица е определен процент увреждания над 90% с право на чужда помощ. Когато отнесем всички решения на ТЕЛК с намалени след контрола на НОИ проценти към общия брой издадени ЕР на ТЕЛК, виждаме следното:

- При 0,26% от всички решения лицата остават без инвалидна пенсия.
- Общо при 0,52% е регистриран завишен процент на увреждания.

Оспорените и доказани в съг. т.нар. „фалшиви инвалидни пенсии“ са **максимум в размер на половин процент от всички хора с увреждания**, които получават инвалидна пенсия.

2. „Злоупотребяващи, защото са роми“

Толерират се циганите, пренебрегват се нуждаещите се българи – пенсионер, висшест, доход на семейството 800-1000 лв., етнос български.

В някои случаи процедурата е много бюрократизирана. Ромите например в много случаи са дискриминирани, свидетел съм. – респондентът е на 18-34 г., висшест, доход на семейството над 1400 лв., етнос български.

Първият тип отговори определено преобладава. Поради което е важно за пореден път да се направят няколко уточнения:

16 Поради факта, че последната група непълнолетни български граждани в статистиката за наблюдение на населението на НСИ е 15-19 години, тук броят на децата с увреждания е отнесен и към 19-годишните. Според чл. 89 на ЗСПД, помощта се отпуска до навършване на 18 години или до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст.

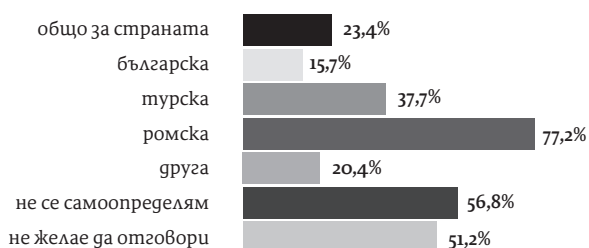
17 Анализ на пенсиите за инвалидност за периода 2010-2016 г., http://www.nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/analysis/Analiz_invalidnost-2010-2016.pdf

- Помощи за роми няма, социалното подпомагане дори не събира данни за етноса на получателите, поради което няма как някой да получи социална помощ, благодарение на етническата си принадлежност;
- Ако бюрокрацията е тежка и на средно интелигентен човек от етническото мнозинство му е трудно да се справи с всички нужни документи и процедури, то тя често е дори още по-голяма пречка за бедни представители на етническите малцинства;
- Отговор, който масово се среща, гласи: „сумите са символични“ и „37 лв. детски на месец не стигат за нищо“. Размерът на помощите, каквито и да са те, е еднакъв за всички получатели с определен социално-икономически профил. Ако подпомагането е символично, то е такова и за българи, и за роми.

Малко по-горе, в частта „Свидетелства за конкретни злоупотреби“, цитирахме други два отговора. В единия се твърди, че **ромите са мързеливи**, затова живеят само със социални помощи. В другия – че **ромите работят без договор**, за да получават и социални помощи. Ромите хем са мързеливи, хем работят без договор, но крайната им цел винаги е да получат социални помощи. Не подлагаме на съмнение различните мнения на отговорилите, но тъй като за определяне на националната политика и мерки е важна цялостната картина, а не отделни случаи, няма как да не подчертаем диаметрално противоположните категорични заключения.

От 2015 г. НСИ включва и въпрос за етнос при изследване на нивата на бедността. Следващата графика е с данни от 2017 г.¹⁸ Най-много бедни има сред ромите – 77,2%. Сред различните етноси българският най-рядко живее в риск от бедност.

Лица в риск от бедност по етническа принадлежност

Но преди някой да заключи, че бедността е изцяло цигански проблем, нека погледнем какво означават процентите в абсолютна стойност.

¹⁸ Индикатори за бедност и социално включване през 2017 година, НСИ, <http://www.nsi.bg/bg/content/16120/прессъобщение/индикатори-за-бедност-и-социално-включване-през-2017-година>

251 хил. от гражданите с ромски произход са бедни, същевременно бедни са и почти 890 хил. етнически българи. Всички те имат възможност да кандидатстват по една и съща бюрократична пътека, за едни и същи социални помощи.

3. Самотни, многодетни майки

Разглеждаме го като частен случай на горния, тъй като често се използва като евфемизъм за майки от ромски произход. Имаме опит и с емблематичния пример на „академик“ Петър Иванов от БАНИ за 16-годишна циганка с три деца и 1100 лв. помощи, но за разлика от предишния доклад тук ще споменем, че това вече е възможно, вследствие направените промени за подпомагане на деца с тежки увреждания. **930 лв. могат да получат някои деца с детска церебрална парализа, злокачествени тумори, генетични аномалии, нанизъм...** За бронхиална астма например (болест, често давана за пример за фалшиви ТЕЛК на цигански деца) такива средства са невъзможни, тъй като процентът инвалидност е нисък.

Самотна майка със 7 здрави деца

Нека разгледаме случай, в който жената има 7 деца, едно от тях е на възраст под една година, всички са под 18-годишна възраст, ходят на училище и имат нужните имунизации. Тук няма как да е непълнолетна, но и това в случая няма значение. Приемаме, че всички са здрави, а майката не работи. Отделните помощи към 2018 г. са:

- Месечна помощ за отглеждане на дете до 1 година - 100 лв.;
- Детски надбавки - 205 лв. (2017 г.) тъй като доходът на член от семейството е под 400 лв.;
- Гарантиран минимален доход по чл. 9 от ППЗСП - 90 лв. за майката, 68,25 лв. за всяко дете. Общият диференциран доход на това домакинство е 567,75 лв. От него се изваждат детските надбавки и месечната помощ за отглеждане на дете до 1 г. В крайна сметка под формата на социално помощ домакинството ще получи 262,75 лв.
- Целева помощ за отопление - и тук има доходен критерий според диференцираните доходи на семейството. Той е в размер на 1149 лв. (204 лв. за майката и по 135 лв. за децата). Това не означава, че семейството ще получи тези пари, 1149 лв. е само максималната граница на месечните доходи, под която може да бъде получена помощта. Семейството от 8 човека ще получи 362,30 лв. за целия отоплителен сезон.

Многодетните семейства с три и повече деца според последното

преброяване са едва 4,3% от всички български семейства с деца¹⁹. А безработните жени с пет и повече деца са само 0,1% от всички български жени²⁰, като част от тях са възрастни, съответно децата им са пълнолетни.

4. Семейство с укривани доходи

Ще разгледаме пример, в който семейството има доходи от труд, но те не са декларирани. Всъщност в сивата икономика работят огромна част от българските граждани. В годишния доклад на Европейската комисия за България през 2018 г. са посочени конкретни размери на работата без договор или с доплащане в плик²¹: „47% от работодателите и 58% от заетите са изложени на риск да участват в занижено деклариране на заетостта“. Повече от половината работещи в страната укриват доходи. Обяснението е очевидно – когато работиш за ниско трудово възнаграждение, всеки лев е ценен за оцеляването на семейството. Поради което работниците са склонни да спестяват от данъци и осигурителни вноски. Впоследствие това се отразява върху правата им за обезщетение за безработица, майчинство, пенсия.

Пример, с който ще илюстрираме какви са възможните помощи за 4-членно семейство, в което родителите получават заплати в размер на 500 лв. (сумата е чиста, тъй като не е декларирана) за пълна заетост. Общият месечен доход е 1000 лв. Семейството има и първокласник.

- Детски нагбавки – 90 лв.
- Гарантиран минимален доход – по 49,50 лв. за възрастните и по 68,25 лв. за децата. Общият размер на възможната помощ е 235,50 лв. Но от нея се изваждат детските нагбавки и финалната социална помощ е 145,50 лв. За да я получат обаче, възрастните трябва да полагат обществено полезен труд 14 дни в месеца по 4 часа на ден, което е невъзможно, когато работят „на черно“, както е в случая.
- Целева помощ за отопление – максималната граница на доходите, под които семейството може да бъде подпомогнато, е 510,50 лв. (по 125,25 лв. за родителите и по 135 лв. за децата). Следователно тази помощ ще бъде получена.

19 Преброяване 2011, Семейства, НСИ, http://www.nsi.bg/census2011/NPDOCS/Census_Family-2011.pdf

20 Преброяване 2011, том 1 Население, книга 8 Раждаемост, стр. 63, http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T1_KN8.pdf

21 ЕК цитира анализ на НАП

- Помощ за първокласници – очевидно доходът на член от домакинството е по-малък от 400 лв. и ще бъде отпусната помощ в размер на 250 лв. Еднократна. Но те биха я получили и ако работят официално и получават същите заплати.

В случая това, което получават неправомерно, е помощта за отопление. Това е нарушение на настоящите норми, но всъщност семейството наистина има нужда от тази помощ, а управляващите са решили да заложат такива критерии, че да обхващат само най-бедните граждани. **Нарушителят тук не са гражданите, а управляващите.**

IV. Обезщетения, не социални помощи!

Безработните не получават помощи

Майчинството не е помощ

Това са застраховки в обществената солидарна система

Ако днешните управляващи бяха ученици, учителите щяха да ги накарат да преписват горните изречения по 1000 пъти. И за безработица, и за майчинство гражданите се осигуряват през целия си трудов живот срещу различни рискове, правейки вноски в съответните осигурителни фондове. Ако някой от тези рискове или моменти настъпи, фондът, който акумулира средствата, изплаща обезщетение на осигурявания се. Аналог на този механизъм е застрахователната дейност. Разлики между осигурителна и застрахователна дейност:

- Осигурителната система е солидарна. Основната ѝ цел е защита на гражданите при настъпване на осигурителен риск, а не формиране на печалба.
- Основна цел на застрахователната система е печалбата. Параметрите на обезщетенията и обхватът на осигурените зависят от пазарната среда и нормативните ограничения, а не от нуждите на засегнатите.

По подобие на риториката срещу социалните помощи, днешните управляващи заявиха, че ще сложат край на „професията безработен“ и „професията майка“. По същество предприеха стъпки към **намаляване на осигурителните права на работещите български граждани**. Неoliberalните теории за минимизиране на гържавата с дългогодишна пропаганда успяха да накарат хората да действат срещу интереса си и да искат редуциране на собствените си права. Накратко за двете обезщетения:

Майчинство – в България продължава 2 години. През първата размерът му е 90% от брутното трудово възнаграждение, но не по-малко от минималната работна заплата. През втората година майчинството е значително по-ниско – 340 лв. през 2017 г. и 380 лв. от 2018 г. Трудно някой може да практикува „професия майка“:

- лицето трябва да е осигурено/да работи по време на бременността;
- преди раждане са необходими 12 месеца осигурителен стаж, през които лицето е осигурено за майчинство;
- размерът на майчинството се изчислява въз основа на дохода през последните 24 месеца.

Поради високите нива на сива икономика и недеклариран труд, често жените получават минимално майчинство. Лицата, които имат финансова възможност, понякога започват да се осигуряват върху максималния осигурителен доход, когато разберат за бременността, за да повишат размера на майчинството. Данните показват²², че и тези случаи са изолирани, тъй като средното месечно обезщетение за страната през първите девет месеца на 2017 г. е едва 295 лв.

Безработица – размерът на обезщетението за безработица е 60% от средноосигурителния доход за последните 2 години, а периодът на изплащане зависи от осигурителния стаж. Ако обаче трудовият договор е прекратен по искане на служителя, по взаимно съгласие или до три години след последното ползвано обезщетение за безработица, осигуреният получава минимален размер обезщетение за безработица за минимален срок (4 месеца). За 2017 г. минималното дневно обезщетение е в размер на 7,20 лв. То не беше актуализирано цели 6 години, докато през 2018 г. вече е 9 лв. В случай, че осигурено лице по стечение на обстоятелствата е останало без работа например два пъти в рамките на две години и първия път е получавало нормално обезщетение, втория път ще получава около 180 лв. месечно, без значение че от заплата му отново са били отчислявани регулярно вноски за фонд „Безработица“.

След като правителството обеща да се пребори с „професионалните безработни“, от 2018 г. бяха въведени в сила поредица промени в Кодекса за социално осигуряване, в резултат на които възможностите за достъп до обезщетения за безработица бяха ограничени още повече. Защото **трайно безработните не получават никакви плащания** за безработица, а обещанията трябва да се спазват.

Значимите злоупотреби са основно от страна на бизнеса, който:

22 Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за деветмесечието на 2017 г., НОИ, http://nssi.bg/images/bg/about/statisticsandanalysis/statistics/obz/SPRAVKA_bolnichni_template_30_09_2017.pdf

- осигурява работниците на минимална работна заплата, след което те имат право на минимално обезщетение, а осигурителните фондове са недофинансирани;
- принуждава служителите да излизат в болнични, за да получават фактически заплата си от НОИ, докато продължават да работят;
- сключва граждански, а не трудови договори за позиции с постоянен трудов характер – така служителите нямат право на обезщетение за безработица и майчинство.

V. Социални помощи – видове

В предходния доклад описахме как работи системата и кои са базовите възможности за социално подпомагане. Тук ще повторим отново основните правила, но ще отразим и промените в условията за достъп и размера на подпомогнатите граждани. С оценка на допустимостта на молбите е ангажирана Агенцията за социално подпомагане към Министерство на труда и социалната политика. Затова нейните годишни доклади са основният източник на данни за изплатените социални помощи²³. Важно е да се отбележи, че дейността на АСП е много натоварена поради недостатъчния брой служители. Причина за недостига е малкият щат и ниското заплащане, което получават заетите там. Поради това, макар добре да познават правилата, често самите социални работници са източник на митове за богата и несправедлива социална система. Вероятно това се дължи на факта, че голяма част от тях се причисляват към работещите бедни, но не получават помощи, а други получават пред погледа им. Държавата изхвърля от спасителните мрежи дори хората, които работят за нея.

Вероятно социалната система в България създава впечатление за „щедрост“ благодарение на прекалената си сложност, наличието на множество малки програми и диференциация на помощите спрямо потребностите на отделния нуждаещ се. Както, надяваме се, ще се убедите тук, заг привидното многообразие на мерки и „персонализация“ на потребностите, всъщност се крият повече рестриктивни критерии и опасения да не би някой да бъде подпомогнат с няколко лева повече. Често става въпрос за икономии, които имат пренебрежимо отражение върху бюджета.

Помощите биват месечни и еднократни. **Месечните** се полагат на граждани с перманентно ниски доходи и/или увреждания. Могат да се

23 Отчети и доклади на АСП, <http://www.asp.government.bg/web/guest/godisen-otcet>

обособят в следните групи: диференциран минимален доход (за крайно нуждаещи се по чл. 9 от ППЗСП), детски надбавки, месечна помощ за отглеждане на дете до 1-годишна възраст, месечна добавка за деца с трайни увреждания, добавки за социална интеграция. Това са видовете подпомагане, които обхващат повече български граждани и за тях се правят по-значими плащания. Останалите са незначими и като брой получатели, и като средства.

През 2017 г. 37% от бюджета на АСП са били изразходвани за изплащане на детски добавки, преди две години делът на тези плащания беше 42%. На следващо място са месечните добавки за деца с трайни увреждания 19,2% от бюджета, които изместват на трета позиция по изплатени средства и обхванати лица месечните добавки за социална интеграция за хора с увреждания – 15,7%. Социалните помощи, които са повод за най-голямо обществено недоволство са тези, насочени към лицата в крайна нужда – чл. 9 от Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане. **За най-бедните се отделят едва 4% от средствата за социално подпомагане, при 6% две години по-рано.**

Целевите помощи за отопление са специфични в този смисъл. Не се изплащат еднократно, но не са и ежемесечни. Получават се на месечна база, но само през зимния сезон. Често броят на техните получатели се приема за измерител на броя на бедните граждани.

Еднократните помощи се изплащат при инцидентно възникнала нужда. Тук ще разгледаме помощите при раждане на дете, за близнаци, на майки-студентки, за бременност, за първокласници, за снабдяване с медицински изделия и помощни средства. Съществуват и други видове помощи (напр. за подпомагане при бедствия, преустройство на жилище, лекарства на ветерани от войните и военноинвалиди), но броят на техните получатели е пренебрежимо малък и разходите за тях са незначителни. Най-значими сред еднократните помощи, като дял от бюджета на АСП и като брой получатели, са помощите при раждане на дете. Въпреки това те са само 3,1% от всички разходи за социално подпомагане.

1. Месечни помощи

1.1 Гарантиран минимален доход

Основната социална помощ и механизъм за подпомагане в България се нарича „гарантиран минимален доход“ и има много общо с бленувания от някои граждани безусловен базов доход. Фактичката разлика между ГМД и ББД е, че при първия се преминава през подоходен тест, а при втория – не. Подоходният тест включва преценка дали и колко кандидатът за помощта изпълнява заложените от законодателя критерии. В спорадично подхваляните идеи за ББД не е пред-

виден такъв тест, средствата трябва да се получават от всички граждани без оглед на социален статус, възраст, образование, заетост, увреждания.

Причината за подкрепата на ББД е мисълта, че той ще ни отърве от бедността, което е невярно. По оценки на международни експерти²⁴, към 2014 г. в България той може да бъде в размер на 200 лв. До 2017 г. включително ГМД беше 65 лв., понастоящем е с 10 лв. повече. Нито едната, нито другата сума е достатъчна за нормален живот. Напротив, доход от 65 лв. или дори 200 лв. означава тежка бедност за получателя, когато това е единственият източник на средства. Поради тази причина в дебатите за гържавния бюджет синдикатите винаги поставят искания за съпоставимост на ГМД с линията на бедност, тъй като понастоящем **реално прилаганата линия на бедност не е 321 лв., а размерът на гарантирания доход – 75 лв.**

Размерът на гарантирания минимален доход (ГМД) се определя с постановление на Министерския съвет, но в последните девет години не беше актуализиран. До 2017 г. беше 65 лв., а в продължение на повече от десетилетие преди 2009 г. ГМД е в размер на 55 лв. **Това е основната, най-универсална и достъпна социална помощ, която получават хората в абсолютна бедност.** Поне някои от тях.

Правото на подпомагане зависи от възрастта, семейното положение, здравословното и имущественото състояние на лицето. Поради това месечните помощи са специфични за всеки отделен случай, като за различните групи граждани се определя диференциран минимален доход (ДМД). Размерът му е описан в чл. 9 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане²⁵, ДМД може да бъде открит и тук в приложението. Критериите за получаване са крайно рестриктивни. Описани са детайлно в чл. 10-12 от същия правилник. Тук ще отбележим само тези, които най-силно ограничават достъпа на реално социално слаби граждани до подпомагане. Кандидатът трябва да удовлетвори следните условия:

- да не притежава жилище, което може да бъде източник на доходи – това означава, че не бива да обитава повече от нужния му брой стаи. Предполага се, че останалите може да отгледат пог наем и да преживява с постъпленията от тях.
- да не притежава лични влогове над 500 лв. на член от семейството;
- да не е отказал оземляване;
- да не е продавал или гарявал имоти (къщи, апартаменти, земи, гори – гори и идеална част от тях) в последните 5 години;

24 “Утопия ли е безусловният базов доход”, <https://fakti.bg/biznes/94562-utopia-li-e-bezuslovniat-bazov-dohod>

25 <http://lex.bg/laws/ldoc/-13038592>

- да е регистриран като безработен в дирекции „Бюро по труда“ минимум 6 месеца преди кандидатстването и да не е отказвал предложена му работа;
- ако е в трудоспособна възраст, да полага общественополезен труд по 14 дни в месеца, 4 часа на ден;
- сумата, която би получило едно домакинство/лице от социални помощи, се намалява с размера на евентуално възникнали допълнителни доходи на кандидата.

В допълнение към описаните бариери пред достъпа до тази социална помощ обръщаме внимание и на допълнителен способ за ограничаване на нуждаещите се: **достъпът се определя не според чистите, а според brutните доходи на кандидатите.** Потенциалната помощ се намалява дори с размера на евентуално получените детски надбавки. **Пример:** Ако диференцираният минимален доход на цялото домакинство е 300 лв., но някой от възрастните членове е работил и е получил 200 лв. бруто, и домакинството получава детски надбавки за едно дете (40 лв. понастоящем), то ДМД – възможната социалната помощ, ще бъде 60 лв. (300-200-40=60). Без значение, че домакинството всъщност не разполага с пълното възнаграждение от 200 лв., тъй като от него се удържат данъци и осигуровки.

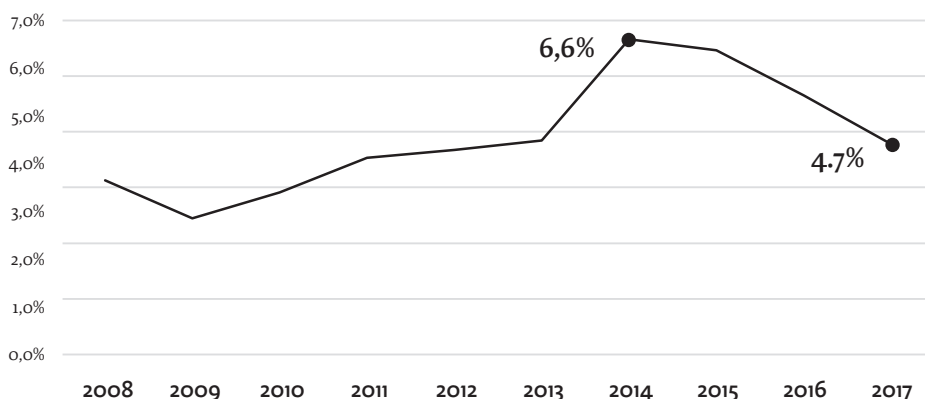
Диференцираният минимален доход по групи – възможният размер на помощите според профила на кандидатстващия за социална помощ – освен в Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане може да бъде открит на сайта на Дирекции „Социално подпомагане“²⁶. Таблицата е направена разбираемо, включва и коефициенти за достъп до целева помощ за отопление²⁷, затова я прилагаме и тук (Приложение). Помощите за възрастни хора са в границите 49,50–123,75 лв. Максималният размер за здрави хора в трудоспособна възраст е 75 лв. А за децата, ако не учат или посещават училище, но имат повече от 5 неизвинени отсъствия или нямат медицинска бележка за преминати профилактични прегледи и имунизации, размерът на месечните помощи е или 15 лв., или 22,50 лв.

Отчетите на АСП сочат, че за 2017 г. са подпомогнати 33 422 лица и семейства, като **средномесечният размер на помощта за едно домакинство е 83 лв.** На следващите две графики може да се проследи тенденцията в обхвата на нуждаещите се.

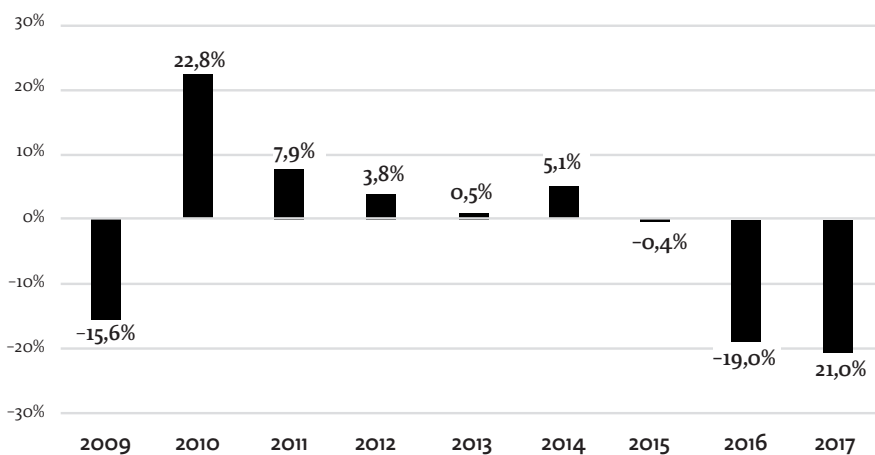
26 <http://pomosti.oneinform.com/socialni-pomosti/>

27 Наредба № РД-07-5 от 16 май 2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление, <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135588875>

Дял на подпомогнатите лица от всички, които живеят в тежки лишения

Изменение на броя на лицата и семействата, получили ГМД

Системата за социално подпомагане обхваща изключително малка част от всички лица, които живеят в тежки лишения²⁸. А през последните два отчетни периода броят на подпомогнатите намалява с по една пета годишно.

²⁸ Процентите за дела на подпомогнатите лица като дял от хората, които живеят в тежки лишения, не е точен, тъй като помощта се отпуска както на отделно лице, така и на семейство и в двата случая се отчита като една помощ. За да се превърнат в лица, следва да знаем средния брой на членовете на бедните семейства, но такава информация не се публикува. В случая сме приели условно, че средния брой е 3. Данните от последното преброяване сочат, че средният брой на членовете на едно семейство е 2,7. Графиката служи само за илюстрация.

1.2 Месечни помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование

Това са така наречените детски надбавки. Преди 2002 г. са изплащани за всички български деца, без значение какъв е доходът на родителите им. В началото описахме в какво се състои цялостната реформа, наложена от Световната банка и Международният валутен фонд. Отказът дори на правителството на ОДС да въведе мярката²⁹ е и поради направени изчисления, че тя ще засегне малко семейства, а разходите за административната работа по профилирането на домакинствата ще бъдат по-високи от евентуално спестените средства. Към този момент месечните помощи за отглеждане на деца се изплащат към заплатите на родителите, без излишна бюрокрация. В допълнение общественото мнение тогава е било категорично против подобна реформа, която разделя децата. След години натиск финансовите институции все пак успяват да наложат тази мярка.

През 2017 г. семействата със средномесечен брутен доход на член над 400 лв. за последните 12 месеца нямаха право на добавки за отглеждане на деца до 18-годишна възраст. Тази граница се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет. За да получат помощта, родителите подават набор от документи в агенция „Социално подпомагане“. За целта трябва да бъдат изпълнени редица допълнителни критерии като: детето да ходи на училище или в подготвителна група в детска градина, да е ваксинирано, да няма неизвинени отсъствия. Всичко това, за да получава семейството по 37 лв. месечно. Комбинацията от загуба на време и унижение отблъсква немалко граждани. Подобни отговори бяха получени и в проведената от нас анкета.

Размери на месечните детски надбавки в лева (2007-2017 г.)³⁰

година	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	до юни 2016	от юли 2016	2017
максимален брутен доход на член от семейството в лв.	200	300	350	350	350	350	350	350	350	350	400	400
1-во дете	18	25	35	35	35	35	35	35	35	37	37	37
2-ро дете	20	25	35	35	35	35	35	50	50	48	48	48
3-то дете	20	25	35	35	35	35	35	35	35	45	45	45
4-то дете	20	25	35	35	35	35	35	35	35	10	10	10
всяко следващо дете	20	25	35	35	35	35	35	35	35	20	20	20

Маркираните позиции показват от кое поредно дете се променя месечната надбавка. През 2016 г. беше въведен нов начин за определяне

29 Социалното министерство отказа 40 млн. долара от Световната банка, в-к „Капитал“, 14 юли 2000 г., http://www.capital.bg/biznes/finansii/2000/07/14/203946_socialnoto_ministerstvo_otkaza_40 mln_dolara_ot/.

30 Закон за държавния бюджет за съответната година.

на тези месечни помощи. Те вече не се определят на дете според поредността, а кумулативно за всички деца в едно семейство. Сумата за две деца остана непроменена, за едно и три деца леко се увеличи, но за четири и повече рязко беше орязана. Основният аргумент за побобна реформа беше, че така се насърчава тридетният модел. **Всъщност тя по-скоро наказва семействата с 4 и повече деца, отколкото насърчава тези с три деца.** Бяха санкционирани още по-тежко семействата, чиито деца имат повече от 5 неизвинени отсъствия от училище, като тази помощ вече им се отказва в продължение на една година от регистрирането на отсъствията. Тази санкция засяга само най-бедните домакинства. Ако дете от семейство, което не получава социални помощи, отсъства от училище, то не се наказва. Очевидно целта е не децата да посещават редовно училище, а да се спестят средства и то от социално слабите. С промените бяха спрени и детските надбавки за деца, които са станали родители – важен детайл е, че тази „реформа“ наказва само момичетата, станали майки, тъй като малолетните и непълнолетни бащи всъщност не могат да бъдат „уличени“ в бащинство. А на майките под 18-годишна възраст помощта се предоставя в натура, по преценка на социалния работник. От 2018 г. детски надбавки се изплащат и на семейства с доход на един член между 400 и 500 лв., но в намален размер – 80%.

За децата с увреждания беше въведен нов вид помощ, която обедини няколко групи. Размерите зависят от заболяването: 930 лв. за степен на увреждане над 90%; 450 лв. за 70-90% трайно намалена работоспособност и 350 лв. за т.нар. трета група увреждания. Броят на децата, които получават помощта, нараства през последната година с 0,7%, но изплатените средства нарастват с 89%. Причината е в рязкото увеличение на размера на помощите за децата с инвалидност над 90%.

2830 деца са получили надбавките в натура. А общият брой на децата, за които са изплатени месечни помощи за отглеждане, намалява през 2017 г. с 8%. И тази тенденция е устойчива. Общият брой на лицата до 19 години, според НСИ, е над 1,3 млн., по-малко от половината от тях получават детски надбавки. Част от лишените са завършили средно образование, друга част са отпаднали от училище, но има и деца, които не получават помощи, защото семейството им не изпълнява доходните критерии, нямат имунизации или родителите им са се отказали да кандидатстват въобще. Около 6500 са децата със спрени помощи, поради натрупани повече от 5 отсъствия, още 87 са без детски, тъй като родителите отказват да направят задължителните имунизации.³¹

1.3 Месечни добавки за социална интеграция

Това са добавки, отпускани на хора с трайни увреждания след решение на ТЕЛК – лекарска комисия, удостоверяваща увреждането въз основа

31 Данни на МТСП, публикувани от в-к „24 часа“, <https://www.24chasa.bg/novini/article/6412064>

на направени медицински изследвания. Видът на помощта зависи от нуждите и степенята на увреждане на лицето. Добавките, които се ползват най-често и имат най-висок дял от всички месечни плащания за социална интеграция, са за **лекарства и диетични храни** и за **транспортни услуги**. Размерът на всяка от тях е 15% от гарантирания минимален доход или 11,25 лв.³²

Помощта цели подобряване на социално-икономическото състояние на засегнатото лице и неговото семейство. Законодателят смята, че тя ще спомогне и за интеграцията на хората с увреждания. Размерът на помощта е пренебрежимо нисък, поради което едва ли може да се очаква да повиши шансовете на инвалидизираните лица, но общият размер на изплатените дообавки е 15,7% от администрираните разходи на АСП поради това, че около половин милион български граждани са с някаква степен на увреждане.

1.4 Месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на една година

Това са помощи, които заместват пълноценното майчинство. Получават се от жени, които нямат достатъчно трудов стаж (или нямат никакъв стаж) и при които доходът на член от домакинството е под 400 лв. (за 2017 г.). Тези помощи се предоставят **и за отглеждане на дете с увреждания**³³, в такива случаи продължителността им е 2 години и доходът на семейството няма значение.

Ежемесечните средства са в размер на 100 лв. за период от една година. За сравнение майчинството през първата година на жените, които го получават по реда на Кодекса за социално осигуряване (т.е. това е осигурителен риск, за който те са правили ежемесечни вноски), е минимум в размера на минималната работна заплата. Стандартният размер е 90% от брутното трудово възнаграждение. Тъй като сивият икономически сектор в България е почти една трета от цялата икономика, често майчинството е по-ниско поради факта, че работещите се осигуряват на по-ниски суми, отколкото реално получават под формата на трудови възнаграждения. Разбират, че това е проблем, едва когато им се наложи да си вземат отпуск по майчинство, болнични или когато останат без работа.

Тази помощ не е променяна през разглеждания период, макар че инфлацията от януари 2007 г. до януари 2017 г. е 32,5% – т.е. с отпуснатите средства могат да се закупят много по-малко стоки и услуги. Към 2017 г. такава месечна помощ получават 15 083 жени-майки. В сравнение с 2007 г. броят им е намалял с над 36%.

32 Чл. 25 и 29 от Правилника за прилагане на Закона за интеграция на хората с увреждания, <http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135497213>

33 Чл. 8, ал. 3 от Закона за семейните помощи за деца, <http://lex.bg/en/laws/ldoc/2135441920>

2. Целева месечна помощ за отопление

Кандидатите трябва да отговарят на почти всички условия, на които трябва да отговарят и крайно нуждаещите се от месечната помощ за базови нужди по чл. 9 от ППЗСП (вж. частта „Гарантиран минимален доход“). Единственото, което не се изисква от ползвателите на помощи за отопление, е в замяна да извършват обществено полезен труд. Макар чисто технически да си приличат, целите им са различни. С ГМД човек трябва да осигури съществуването си (със 75 лв. на месец), а помощта, която разглеждаме в момента, е конкретно за отопление. Освен това целевата помощ за отопление не се намалява с размера на евентуално възникнали допълнителни доходи на кандидата, за разлика от помощта по чл. 9 от ППЗСП. В някои от случаите ползвателите изобщо не получават пари, а АСП покрива сметките като превежда дължимите суми директно на доставчиците, като например топлофикациите.

Достъпът до тази помощ е по-улеснен от достъпа до гарантиран минимален доход. Тук се прилагат по-високи коефициенти, съответно допустими са лица и семейства и с малко по-висок доход, отколкото при ГМД – месечната помощ, с която крайно нуждаещите се трябва да оцелеят (виж Приложение). Предвидено е и допълнително облекчение за пенсионери – преди да се оцени дали доходът им е недостатъчен, получаваната пенсия се намалява с определен коефициент, който от 2017 г. беше определен на 1,302³⁴. **Пример:** Ако пенсионер е на възраст над 75 години, живее сам и получава пенсия в размер на 300 лв., тя трябва да се раздели на посочения коефициент. Резултатът е 230 лв. – с три лева под максимално допустимия доход, следователно този човек ще има възможност да получи помощ за отопление. Ако обаче пенсионерът е между 65 и 75 г., той ще бъде отхвърлен, тъй като максимално допустимият доход за неговия профил е 222,75 лв.

Помощта се отпуска през пет месеца от годината през зимния сезон (ноември-март). Размерът ѝ за сезон 2016-2017 беше 72,46 лв. на месец (362,30 лв. общо), през последния сезон 2017-2018 помощта за отопление на месец беше 73,02 лв. (365,01 лв. общо). Това е единствената социална помощ, която се актуализира често. За последната отчетна година целева помощ за отопление е била отпусната на 204 хил. лица и семейства. Това са 171 хил. получатели повече в сравнение с онези, които ползват гарантиран минимален доход, макар условията за достъп да са почти идентични. Обхватът е по-разширен, благодарение на по-високия праг на доходите тук. Голяма част от получателите вероятно са пенсионери, поради посочения по-горе коефициент, с който се намаляват доходите от пенсии, преди да преминат през критериите, които важат за всички останали.

34 За пенсиите, определени до 30 юни 2017 г. Наредба № РД-07-5 от 16 май 2008 г. за условията и реда за отпускане на целева помощ за отопление, <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2135588875>

3. Еднократни помощи

3.1 Еднократни помощи при раждане на дете

Както подсказва името, целта е да се подпомогнат семействата на живородените деца. Като част и от демографската политика, тази помощ се полага на всички български граждани, без оглед на техния доход. Поне засега. Помощта за първо дете е 250 лв., за второ – 600 лв., за трето – 300 лв. и по 200 лв. за всяко следващо. Има специфика при родените близнаци – ако това е първо раждане на майката или второ (при живо първо дете), се изплащат по 600 лв. на всеки от близнаците, като за второ дете.

През 2017 г. помощи при раждане са изплатени за 66 050 деца. В сравнение с 2007 г. броят им е спаднал с 5,3%. Сред еднократните помощи, тези за раждане са с най-висок бюджет, поради относително високия брой получатели.

3.2 Еднократна парична помощ за отглеждане на близнаци

В допълнение към предишната помощ, родителите на близнаци имат право и на още едно еднократно подпомагане. За всяко от децата се полагат по 1 200 лв. На практика, ако в семейството се родят две деца едновременно и едното от тях е второ (без значение дали са 1-во и 2-ро или 2-ро и 3-то), родителите ще получат 2 X 600 лв. плюс 2 X 1200 лв. – общо 3 600 лв. Както при предишната, достъп до тази помощ имат всички семейства с близнаци, без значение какъв е месечният им доход.

3.3 Еднократна помощ за отглеждане на дете от майка студентка

Това подпомагане е въведено през 2009 г. Размерът на помощта е 2880 лв. и се полага на студентки, които учат в редовна форма на обучение. На месечна база това означава, че майката студентка получава по 240 лв., колкото е минималната работна заплата към годината на въвеждане на помощта. Доходът не се взема предвид при отпускане на тези средства. Броят на получателите нараства ежегодно, като през 2014 г. бележи ръст от 59%.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
брой получатели	1 434	1 934	2 344	3 090	4 532	7 207	4 079	984
изменение		34,9%	21,2%	31,8%	46,7%	59,0%	-43,4%	-75,9%

Съмненията за злоупотреби – а именно, че бременни започват да следват, само за да получат тази помощ, след което прекратяват следването си, водят до промени в нормативната уредба. От юли 2015 г. подпомагането се полага само на студентки, които не са осигурени и не получават майчинство по общия ред на Кодекса за социално осигуряване. В допълнение, според промените, помощта вече се изплаща на два пъти, като вторият транш се отпуска след представяне на удостоверение за записан следващ семестър. Така броят на отпускните еднократни помощи за студентки през 2015 г. бележи огромен спад с над 43%, който продължава и през следващата година. През последната 2017 г. броят на получените първо плащане намалява с 20% спрямо предходната година.

3.4 Еднократна помощ при бременност

Тази помощ могат да получат бременните жени, които нямат право на обезщетение по Кодекса за социално осигуряване. Основният критерий тук е средномесечният доход на член от семейството да не надвишава 400 лв. Размерът ѝ е 150 лв. и не е актуализиран от въвеждането на тази помощ през 2004 г., т.е. от 14 години. За последната отчетна година (2017 г.) броят на подпомогнатите бременни бедни е 12 219 и е с 36,3% по-малко от 2007 г.

3.5 Еднократна целева помощ за първокласници

Еднократната целева помощ за ученици цели да се подпомогнат семействата при закупуването на облекло, обувки и учебни помагала и пособия, необходими за започване на учебната година. Предоставянето на тези средства не е само финансова помощ на семейството, но и стимул за посещаване на училище и възможност за равен шанс на първокласниците. В първите години от въвеждането, т.нар. социална инвестиция се предоставя под формата на стоки. След заведени и спечелени редица дела, в които ищците доказват, че биха могли да ползват средствата за по-необходими от предоставените им стоки, от 2008 г. помощта е предоставяна отчасти в натура (на стойност 120 лв.) и отчасти в пари (30 лв.). След това подпомагането е само в пари, днес размерът му е 250 лв.

Право на помощта имат деца, които са записани в първи клас на държавно или общинско училище. Прилага се доходен критерий – средствата се полагат само когато средномесечният доход на член от семейството не надвишава 400 лв. Ако детето не посещава редовно училище до края на първи клас, семейството трябва да върне получените средства. През 2017 г. тази помощ е отпусната на 38 489 деца, които постъпват в училище за първи път и това са едва 51% от първокласниците.

3.6 Помощни средства, приспособления, съоръжения и/или медицински изделия

Хора с увреждания или заболявания, които ги правят трудно подвижни, воят до залежаване, глухота, слепота и пр. имат право на средства за закупуване на приспособления, които да облекчат трудностите, породени от заболяването. За това подпомагане не е нужно решение на ТЕЛК. Пострадали при инцидент хора също могат да ползват медицински изделия за облекчаване на ежедневните дейности. Част от възможните помощни средства са антидекубитален гюшек (предпазва от поява на рани при лежачоболни), патерици, стол за тоалетна и баня, инвалидна количка, слухов апарат и пр.

Общият размер на средствата за медицински изделия и съоръжения през 2017 г. е 52,3 млн. лв. – ръст от 3,5% спрямо предходната година. За медицински пособия годишно се отделят много повече средства, отколкото за оцеляване на крайно бедните граждани (ГМД или чл. 9 от ППЗСП).

VI. Колко пари от нашия джоб се раздават като социални помощи?

Всички сме чували (или сме изричали) тези като: „Работещите българи храним мързеливи паразити“. Тук ще покажем колко ни струват социалните помощи финансово, без да осчетоводяваме дългосрочни ползи, морал и човещина.

По предварителни данни за 2017 г., компенсацията на наетите лица е 43,1% като дял от БВП.³⁵ Това са средствата, които по някакъв начин влизат в джоба на българина. Преди да решат за какво да ги използват обаче, гражданите трябва да платят данъци, а с тях се финансират и социалните помощи. Нека си представим, че един човек е произвел стоки за 1000 лв. Като заплащане през 2017 г. той ще получи 431 лв. Данъкът върху тези доходи в общия случай е 37,35 лв. А ако изразходва всичките си приходи за стоки и услуги от първа необходимост и не спестява, под формата на данък добавена стойност същият този гражданин ще плати 56,02 лв. Т.е. общият размер на платения данък е 93,37 лв.

Данните за данъчните постъпления през 2017 г. не са публикувани, затова ще ползваме тези за предходната година, когато администрираните разходи на Агенцията за социално подпомагане са 3,3% от по-

35 Компенсация на наетите лица, Евростат, <http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/teco0013>

стъпилите данъци в държавната хазна. Следователно социалните помощи, „платени“ от данъците на този работник, ще бъдат в размер на 3,08 лв.

За отбелязване е, че през последните години делът на средствата за социално подпомагане от данъчните приходи намалява устойчиво. Докато през 2014 г. той е бил 4%, през 2016 г. вече е 3,3%. През 2017 г. парите за крайно бедните са редуцирани с още 5%, а броят на социално слабите български граждани все още е най-високият в ЕС. В изпълнение на управленските програми огромна част от усилията на социални и финансови експерти е насочена към формулиране и прилагане на все повече бариели пред достъпа до някаква социална помощ, а настоящите условия са достатъчно изключващи.

2017-10-19 22:39:52 - Асен Иванов
ЗА 40.00 ЛЕВА СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ, 14 РАБОТНИ ДНИ ПО 4 ЧАСА. АКО ЖИВЕЕШ САМ = 31 ДНИ X 1.20 ЛЕВА НА ДЕН. ДА НЕ ГОВОРИМ ЗА ТОК И ВОДА АКО ТРЯБВА ДА ПЛАЩА... А АКО ЧОВЕК ОТКАЖЕ ДА РАБОТИ ГО ЛИШАВАТ ОТ 2 ГОДИНИ СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ. ТОЕСТ СМЪРТНО НАКАЗАНИЕ А НАЛИ ЗНАЕТЕ ,ЧЕ АКО ЧОВЕК НЕ СЕ ХРАНИ УМИРА. Робството е социално-икономическа или правна система, при която хора, наричани роби са разглеждани като собственост на други хора, наричани робовладелци. Робите не притежават лична свобода и често са подложени на принудителен труд. Лишени са от правото да отказват да работят или да изискват заплащане за труда си, а в някои правни системи собствениците имат правото дори да изтезават или убиват своите роби. Международният ден за възпоменание на търговията с роби и нейното премахване се празнува на 23 август, а Международният ден за премахване на робството се празнува на 2 декември. Множество съвременни международни договори (включително Конвенцията за робството от 1926 г.) забраняват робството и го считат за престъпление срещу човечеството.
2017-10-24 16:02:51 - Дирекция "Политика за хората с увреждания, равни възможности и социални помощи"
Господин Иванов, Моля използвайте рубриката за задаване на конкретни въпроси.

Коментар на страницата на Министерството на труда и социалната политика и отговорът на служителя.

Единственото подпомагане, което е значително увеличено, е това за деца с трайни увреждания. И то за тези с инвалидност над 90%. Наред с наказания за социално слабите и спиране на помощите, **подпомогнатите намаляват** и поради посочената от г-н Асен Иванов на страницата на МТСП причина: Сумите са под всякакви жизнени минимума, но за сметка на това човек в трудоспособна възраст трябва да полага труд, който почти се равнява на нормална работа с 4-часов работен ден.

Да се върнем на работещия в горния пример. Той плаща 3,08 лв. за социални помощи и в общия случай смята, че храни армия от неграмотни мързеливци. Докато средствата са в пъти по-ниски от тези, които си представя, а условията са толкова рестриктивни и унижителни, че самият той едва ли някога би кандидатствал. Подозренията и скептицизмът му по отношение на начина, по който се изразходват неговите 3 лв. са непропорционално по-големи от контрола, който евентуално се опитва да осъществява върху останалите 90 лв. от данъците, които внася. Още по-малко се интересува

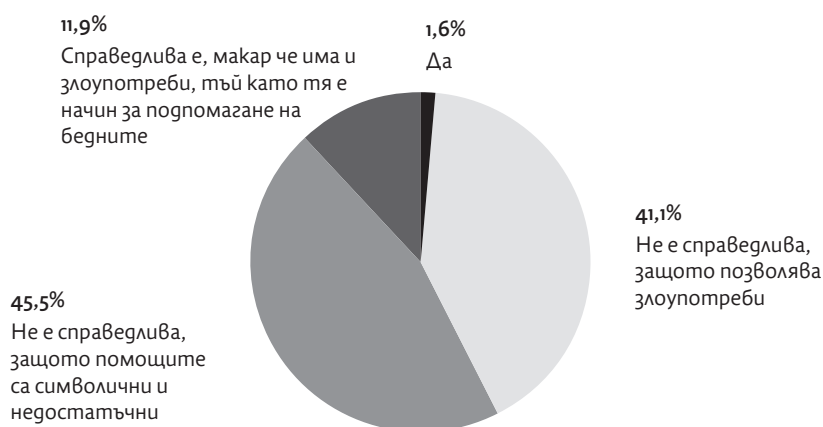
от разликата между това, което е произвел, и заплащането, което получава.

Причината е правителствената политика на стигматизиране на бедността, която е ясно и публично заявена в редица управленски документи. Трудно може да бъде намерен документ в областта на социалната политика, в който управляващите да не уточняват, че борбата с бедността не трябва да води до „установяването и поддържането на трайна зависимост от системата за социално подпомагане“³⁶. Добре би било министрите, които упорито повтарят мантрите за богата социална система, да си направят експеримент и да поживеят известно време с помощите, които предизвикват „зависимост“.

Заклучение

Размерите на помощите и критериите за достъп до тях са унижителни. В тази област фалшивите новини се разпространяват основно от институционални среди – експерти, министри, вкл. министър-председател. Те създават в обществото неверни представи за социалната система, с единствената цел да получат публична подкрепа за поредната реформа в сектора, която да доведе до още по-сериозно намаляване на възможностите на изпадналите от обществените системи отново да се върнат в тях.

Справедлива ли е социалната система в България?

Темата за злоупотребите на получателите на социални помощи е водеща не само в България. Поради това редица изследователи периодично правят анализи за нивата на неправомерно получените сред-

36 Актуализирана средносрочна бюджетна прогноза за периода 2018–2020 г., <http://www.minfin.bg/upload/36136/RMS+8o8.pdf>

ства. В предишния доклад „Бедни срещу бедни“ цитирахме британски и канадски изследвания, според които злоупотребите в техните страни са в размер на едва 0,6-0,7% от подпомогнатите случаи (загубите за публичните системи са пренебрежими на фона на укриването на данъци), но внушението, че става въпрос за масови практики, предизвиква силно обществено възмущение. В тези случаи кандидатите са прикрили част от доходите или не са съобщили всички обстоятелства, които имат значение за изпълнение на законовите критерии, което не означава, че не са бедни.

Най-новото изследване в областта беше публикувано през месец май 2018 г.³⁷ В продължение на пет години учени от шест водещи британски университета са наблюдавали домакинства, които получават някакво подпомагане. Основният извод, който правят учените, е, че прекомерният натиск към подпомогнатите да търсят бързо работа (включително да приемат такава с всякакви условия на труд) в комбинация със заплахата от санкции, само водят до увеличаване на стреса и до допълнителни безсмислени активности, които не помагат за трудова реализация. Рестриктивните критерии за достъп до социални помощи на хора с увреждания водят до влошаване на здравословното състояние на нуждаещите се лица и по никакъв начин не спомагат за включването им в пазара на труда. Отнемането на парите от социално слаби хора принуждава някои от тях да се насочат към криминални действия като кражби и обирни. А добросъвестните получатели на социални помощи, които са мнозинство, са жертва на мнителност и натиск от страна на социални работници, чиято задача е да накарат гражданите да се откажат от подпомагане.

Спряха ми помощите и аз започнах да крада, за да оцелявам. След това ме арестуваха и ме изпратиха в затвора, а там ми съсипеа живота. Да, аз съм отговорен за своите действия, но те ми спряха парите... а това беше единственият начин да съществувам. – коментар от лице, наблюдавано в рамките на 5-годишния период на изследването.

Данните от България са аналогични на посочените чужди примери. Получихме информация от АСП за броя на санкционирани поради злоупотреби получатели на социални помощи. Първата таблица показва общия брой на санкционирани за всички видове социални помощи, с изключение на целевата помощ за отопление. Всички те са лишени от подпомагане за определен срок. Регистрираната нередност може да се състои дори във факта, че лицето не е съобщило променени впоследствие обстоятелства, които имат значение при преценката за отпускане на помощта.

37 „Условия за социално подпомагане. Санкции, подкрепа и промяна на поведението.“, <http://www.welfareconditionality.ac.uk/publications/final-findings-welcond-project/> Повече за проекта на български: „Ограничаването на социалната помощ е неефективно и вредно“, Барикада <https://baricada.org/2018/05/23/uk-benefits/>

Година	Брой лица и семейства, недобросъвестно получили социални помощи	Дял на санкционираните от броя на получените гарантиран минимален доход	Отоплителен сезон	Брой лица и семейства, неизползвали по предназначение целевата помощ за отопление	Дял на санкционираните, неизползвали по предназначение целевата помощ за отопление
2013	114	0,23%	2013/2014	290	0,12%
2014	233	0,44%	2014/2015	282	0,11%
2015	235	0,45%	2015/2016	151	0,06%
2016	390	0,92%	2016/2017	90	0,04%
2017	393	1,18%	2017/2018	87	0,04%

По отношение на нарушителите в първата графа – „Недобросъвестно получили социални помощи“, ние не можем пряко да съотнесем количеството на санкционираните спрямо броя на всички получатели на социални помощи в България, тъй като, както вече споменахме, у нас не се публикуват официални данни за този показател. Може да бъде открит само броят на бенефициентите по вид на конкретната помощ. Затова избрахме най-популярната помощ, в която вероятно са регистрирани и най-много нарушения – получаващите гарантиран минимален доход. Но в броя на нарушителите може да са включени и получатели на социалните добавки за интеграция, както и родителите на деца, лекувани в чужбина. Тоест, посоченият в таблицата процент на нарушителите спрямо общия брой получатели не е абсолютно точен, а е възможно най-високият.

Делът на регистрираните злоупотреби в България е нищожен. В зависимост от вида на помощта и периода, за който се отнася, се колебае между 0,04% до 1,18%, като горната граница е завишена.

Тезата за огромните социални помощи вече се използва и в преговорите за определяне на минималната работна заплата в България. Тъй като конвенция 131 на Международната организация на труда предвижда най-ниското възможно заплащане да отразява не само нуждите на работника, но и тези на неговото семейство, аргументите на работодателите срещу включване на какъвто и да е компонент, извън нуждите на конкретния служител, гласят: **Циганите имат по 13 деца, ние не сме длъжни да им ги гледаме!** Разбира се, тук изниква въпросът защо сочат едва 0,07% от всички икономически активни семейства с повече от шест деца³⁸ като причина за отказа да приемат междуна-

38 Според данните на Преброяване 2011, семействата с шест и повече деца, които са икономически активни, са 895 от общо 1 280 682 икономически активни български семейства. И тук става въпрос за всички такива семейства, без значение какъв е етноса на техните членове. Преброяване 2011, том 1 Население, книга 5 Семейства, стр. 110, http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T1_KN5.pdf

родни стандарти за трудовете възнаграждения? И в крайна сметка, ако ромите живеят от социални помощи, а не от труд, каквито твърдения също са били изказвани от представители на работодателски организации многократно на работни срещи в Министерството на труда и социалната политика, защо ги използваме като аргумент срещу увеличаването на минималната работна заплата?

Отговорът е един: Злоупотреба „циганин“ е универсално оправдание за **отнемане на средства от обикновените граждани и пренасочването им към банковите сметки на бизнеса.** Както посочихме обаче, от проведената от нас анкета изглежда, че в общественото възприятие за профила на злоупотребяващите със социални помощи етнически малцинства се изместват от „фалшивите инвалиди“ без конкретен етнос, срещу които също имаше и продължава да се провежда работодателска и правителствена кампания. Това е причината за системното и дългогодишно въграждане в масовото съзнание на митовете за социалните паразити. И българските правителства продължават да прилагат с пълна сила философията: **За да работят богатите, трябва да им дадем повече пари, да правим ганъчни и други отстъпки. За да работят бедните, трябва да ги оставим без средства. За едните стимули, за другите санкции!**

Днес са циганите, утре инвалидите, следват майки, безработни, тежко болни... Въпрос на време е всеки от нас да попадне поне веднъж в живота си в някоя от тези категории.

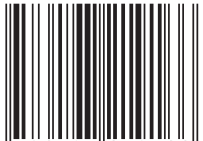
Приложение

Таблицата е от интернет сайта на Дирекции „Социално подпомагане“. Направени са някои допълнения, за да съответства по-пълно на законовите разпоредби, които са в сила от януари 2018 г.

Вид семейство	Коефициент	Диф. минимален доход (К) × (ГМД)	Коефициент за отопление	За отопление – доход го:
Лице над 75 години, живеещо само	165	123.75 лв.	311	233.25 лв.
Лице над 65 години, живеещо само	140	105 лв.	297	222.75 лв.
Лице над 70 години	100	75 лв.	206	154.50 лв.
За всеки от съвместно живеещите съпрузи	66	49.50 лв.	167	125.25 лв.
За лице, съжителстващо с друго лице или семейство	66	49.50 лв.	224	168 лв.
Лице живеещо само	73	54.75 лв.	233	174.75 лв.
За лице с трайно намалена работоспособност, живеещо само	100	75 лв.	272	204 лв.
Лице с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто	100	75 лв.	206	154.50 лв.
Лице с трайно намалена работоспособност 70 и над 70 на сто	125	93.75 лв.	246	184.50 лв.
Лице с трайно намалена работоспособност 90 и над 90 на сто	125	93.75 лв.	297	222.75 лв.
За дете от 0- до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст	91	68.25 лв.	180	135 лв.
За дете от 7 до 16-годишна възраст, а ако учи – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст и е допуснало 5 или повече неизвинени отсъствия за съответния месец	30	22.50 лв.		
За дете от 7 до 16-годишна възраст, което не учи	20	15 лв.		
За дете, за което не е представена служебна бележка за имунизации и профилактични прегледи от личен лекар	30	22.50 лв.		
За дете-сирак	100	75 лв.	219.88	164.91 лв.

Вид семейство	Коефициент	Диф. минимален доход (К) × (ГМД)	Коефициент за отопление	За отопление – доход го:
За дете настанено при близки или в приемно семейство	100	75 лв.	224,68	168.51 лв.
За дете с трайно увреждане	100	75 лв.	219.88	164.91 лв.
За родител, отглеждащ дете/геца до 3-годишна възраст	120	90 лв.	206	154.50 лв.
За родител, отглеждащ сам дете/геца до 3-годишна възраст	120	90 лв.	272	204 лв.
За самотен родител с дете до 16-г. възраст, а ако учи – до придобиване на средно или професионално образование, но не повече от 20-годишна възраст	100	75 лв.	272	204 лв.
За бременни жени 45 дни преди раждане	100	75 лв.	206	154.50 лв.

ISBN 978-619-7219-16-6

9 786197 219166 >

КОЛЕКТИВ ЗА
ОБЩЕСТВЕНИ
ИНТЕРВЕНЦИИ

СОЛИДАРНА
БЪЛГАРИЯ